

K i v o n a t

Divald Adolf osztálytanácsos jelentéseiből,

melyeket a mr. kincstári erdőkre nézve a m. k. pénzügyministeriumhoz
koronként felterjesztett.

I.

A Maros és Béga melléki kincstári erdőségek.

Az ezen erdőségekről szóló jelentést már lapunk tavalyi évfolyamának IV-ik és V-ik füzetében a 176—204-ik lapon közöltük.

II.

D i ó s g y ő r.

A diósgyőri igazgatóság területén létező erdők:

a diósgyőri uradalomban	47.587
a tokajiban	2.971
összesen	50.558 kat.

holdra terjednek.

Az elsőbbek nagyrészt mészkő, különben agyagpala, az utóbbiak homokos agyagtalajon állanak.

Az erdőségek főfajánemei a bikk és a tölgy s ezek között a kőris, jávor, szil, hárs, rezgő nyárfa sat. szorványosan fordulnak elő.

Az erdőgazdaság állapota a múltban.

Az erdők felosztása.

A szóban forgó erdőségek hat pagonyra oszlanak, melyek közül:

a mocsolyási	5593
az ujhuttai	7740

a szent léleki	8708
a diósgyőri	11490
a parasznyai	10075
a tokaji	3981

katastralis holdra terjed.

Ezekhez még 3981

hold oly tisztás járul, a melyről nem tudni, hogy
a nevezett pagonyokra, mily arányban oszlik fel.

Az összes erdőtértség tehát 50558
kat. holdat tesz.

A tokaji erdők a Diósgyőritől távol fekvő uradalomba
esvén, azoknak külön pagonyba való foglalása kifogás alá
nem esik.

A diósgyőri uradalom erdőségeinek egyes pagonyokra
való fölosztása nem egészen czélszerű. A határok ugyanis: ré-
szint a hegyoldalakon, részint a völgyekben vonulnak el és csak
kivételesen a gerinczekeken is, holott éppen ez utóbbiak képezik
a legtermészetesebb és úgy a használatra, mint a felügyeletre
nézve is legmegfelelőbb választóvonalakat.

Különben a pagonyok száma is fölöslen nagy volt és czél-
szerűbb beosztással az annyival inkább ötről négyre szállitta-
tott le, miután az urbéri faizás folyamatban levő megváltása
alkalmával az erdőtérsegből néhány ezer hold az illető közsé-
gek birtokába menend át.

A személyzet létszáma, járandóságai és elhelyezése.

a) Tisztai személyzet.

Az erdőtisztai személyzet állott:

1 erdömesterből,

6 erdészből,

2 erdőgyakornokból,

2 erdészjelöltből és

1 díjnokból.

Ezek összes járandóságai — a kincstári szállást bele nem értve — 9570 ft. 8 krnyi pénzértéke rúgtak.

Az erdőmester, a gyakornokok, az erdészjelöltek és a díjnok Diósgyőrött laktak, miglen a hat erdész Tokajban, Parászyán, Diósgyőrött, Hámorban, Ujhuttán és Mocsolyáson volt elhelyezve; a tisztek mind kincstári épületekben.

Elakházak a mult korszakból a lehető legroszabb állapotban származtak át és vannak köztök olyak is, hol esős időben a padlásról a szobába csorgó vizet teknőkben kell felfogni. Kivételt e részt csak a mocsolyási erdész szállása képez, mely nem rég lett helyreállítva és egészen jó karban van. Sajnos, hogy épen ez épület az, mely fekvésénél fogva erdési lakásul legkevésbé alkalmas; ez ugyanis a pagony minden erdeitől távol idegen uradalommal közös határvonalra van építve, oly félreeső és annyira rossz utakkal körülvett katlanban, miszerint onnét a kijárási nyári időben sem gondolható kellemesnek, ténleg igen bajos lehet és néha majdnem lehetetlenné válik. Ez annál hátrányosabb miután az erdész épen téli időben arat és az erdőben lehető leggyakoribb jelenléte főleg ez évszakban szükséges.

b) Altiszti személyzet.

Az altiszti személyzetet képezék:

3 alerdész,

27 erdőőr,

18 állandó és

4 ideiglenes segédőr,

2 faraktárőr és

2 hajdu.

E személyzet évi járandóságai 9835 ft. 37 kr-ra rúgtak.

Kincstári lakásnak közülök csak a 3 alerdész és 2 faraktárőr, 1 hajdu és 14 rendes erdővéd örvendett, a második hajdu és a többi rendes erdővéd csekély szálláspénzzel voltak ellátva,

amíglen a segéderdőőrök 35 krnyi napidíjon kívül épen semít sem kaptak.

Az altisztek lakházai még rondábbak és rozzantabbak, mint az erdőtisztekéi; a padlózatlan szobák nagyobbrészt nedvesek; ajtó, ablak többnyire rossz; a háztető csupa lyuk; a falak repedékesek sht.

E személyzet felosztása is igen czélszerűtlen volt. Az erdőőrök ugyanis — kettőt kivéve — mind a helységek kellő közepében laktak s így járás kelésük, az erdőkárosítók nagy kényelmére minden egyes lakos által, könnyen vala ellenőrizhető.

Azonkívül az erdőőrök közül rendszeren fölös szám volt az erdőtiszttel egy faluban elhelyezve, a mi az erdővédelemnek nem és legfeljebb oly erdész kényelmének szolgált, aki az őrköt magánczélokra fölhasználni volt hajlandó.

Igy például helyben

Diósgyőrött	10
Ujhután	6
Alsó Hámoron	3
Moesolyáson	3
erdővéd lakott.	

Erdőhasználat.

Főhasználat.

A mult korszak 5 évi átlagában a kinestár a diósgyőri erdőségekből évenként csak 11779—80 tömör köblábnyi ölet használt, mely tömegből az épületi és műszerfa nem egészen 3%-ot tett. Hasonlítva e használatot az állabok minőségéhez és a talajnak legnagyobb részt jó fatermőképességéhez, azt igen korlátoznak és csekélynek kell mondani. De ha tekintetbe vesszük az értékesítés módját, az a körül szokásban volt határ-talanul gondatlan vesztegetést, úgy fel kell ismernünk, hogy a valódiilag felhasznált tömeg a fentemlitettnél sokkal nagyobb lehetett.

A kincstár részére ugyanis a vágásokban csak az vétetett igénybe, a mi nagy és sima hasáboknak volt feldolgozható. Dorong és rőzsfa a vágásban hagyatott és ott maradtak egyes törzsdarabok sőt fél és gyakran egész törzsek, ha azok a rendnél valamivel vastagabb vagy nem egészen göcsstelenek valának; e hátrahagyott fatömeg a vágás összes készletének aligha nem felét tevé. A dorong és rőzsfa a favágóknak, vagy faizás fejében a volt urbéreseknak engedteték át, bárha ezek házi szükségletét a rőzs is fődőzte volna, a mi abból kitűnik, hogy azok dorongfával nagymérvű és rendszeres kereskedést űztek. A fa ily nagy részének átengedése magyarázza azon látszólag csekély vágásbért is, mely készpénzben ölenként 60—70 krt tett. A vágásokban elmaradt törzsdarabok ellenben, valamint az egész erdőn szanaszét heverő és ott „omolvány“-nak nevezett dült és feküfa magánvállalkozóknak szén és mészégetésre adatott el oly módon, mely szerint a kincstárra csak igen csekély haszon háromolt.

A mészégető ugyanis az égetett mészkőnek $2\frac{1}{2}$ mérőnyi hordója után 1 frtot fizetett; de a mészkemenczék kezdetleges állapota mellett azok aránytalanul nagy fatömeget vettek igénybe, mely hordónként rendesen egy ölet tett.

A szénégető pedig néhány krajczárért egy öl omolványra vett czédulát, melyet a köznép ott, mint erdőtermékekre szóló minden utalványt „Commissió“-nak nevez.

Ily commissió rovására azonban 4—5 öl fa is felhasználtatott s a földnépe az olcsón nyert szénnel vidékszerte terjedelmes kereskedést űzött. Tekintetbe véve e mellett az összes személyzet hanyag egykedvűségét, némelyek értelmetlenségét, mások erköcsstelenységét, a kár, mely a kincstárt az erdők ily használata folytán érte, könnyen felfogható. Ezek némi megvilágításául csak a következő esetet bátorkodom felhozni. Köztudomásu, hogy egy öl fából nyerhető szén az ottani szekérnek legfeljebb felét töltheti be, mind a mellett gyakran történt,

hogy oly szénégető, ki csak egy öl fára váltott commissiót, két szekérrel is vitt szenet az erdőből. Ezt egy még ujonez erdővéd megsokalván, az erdőtisztől megkérde, hogy ily esetben jövőre mit tegyen? A nyert válasz következőleg hangzott: „hát semmit, te bolond! mert természetes, hogy a fuvaros a szenet, ha egy szekérre nem fér, kettőre rakni kénytelen.“

Azzal, hogy a törzsek alkalmas része mint épület vagy műszerfa, tehát lehető legjobb áron értékesíttessék, senki sem gondolt. Kényelmesebbnek látszott a munkásokat valamely vágásba egyszerűen beállítani s ott a fát minden válogatás nélkül rakásra döntve felapríttatni. A közömbösség e részt oly annyira ment, hogy a kezdetleges szerkezetű, de egyetlenegy vízi fűrészt, mely az uradalomban létezett, az idő viszontagságainak teljesen áldozatul esett; soha ki nem igazítva, az ugyanis fokonyként oly állapotra jutott, melynél fogva most már egészen hasznavehetlen romnak nevezhető.

A szállítás és faraktárak.

A szállítás és a raktárkezelés szintoly okszerűtlen volt, mint a használat maga. A fuvarossal ugyanis ölenkénti fuvarbér köttetett ki, de ha azok egyike-másika az erdőből egy vagy két hasábsort hátrahagyott, azt, újra ölbe rakták és a mit e fából többletként a raktárba küldöttek, azért a fuvarbért újra megfizették.

Továbbá az erdőölek simán rakattak és valamivel magassabbak voltak, mint a raktárölek, melyek felváltva kalodát képeztek. A raktárban tehát ennélfogva is több ölnek kellett felrakatni, mint a mennyi az erdőből oda szállíttatott. E többlet külön rakatván, a megalkudott fuvarbér ezért ismét kifizettetett.

Ily eljárás mellett a fuvaros érdekében volt lehető legtöbb fát az erdőben hátrahagyni és a behordottat minél silányabban összerakni, hogy az erdőölek bizonyos mennyisége után, minél több fuvarbérre tehessen szert. A raktárakban kimutotott több-

let azonban átlagosan még is csak 1—2%-ra rugott, a miből kitűnik: hogy a vágásban külön összerakosgatott többlet, vagy nem egészen küldetett be, vagy hogy a szállítók, a fa egy részén utközben tuladtak, de a raktári kezelés sem volt kifogástalan.

Erdőmivelés.

Erdőmivelésnek itt a régibb időből vannak némi nyomai, azon 40—50 éves szép növésű fenyvesekben, melyek az akkori tisztások néhányainak beültetése folytán létesültek.

Az újabb kor e részt csak néhány holdnyi félig meddig sikerült kísérletet mutathat fel.

Az állabok különben nagybórra bikkesei levén, azoknak rendszeresen fokozatos vágása mellett, mesterséges erdőmivelésre csak kivételesen lett volna szükség.

Ha ugyanis első alkalommal a fák annyi része vágatik ki, hogy lég és napfény a fennmaradók koronáját dusan kifejthesse s így gyakrabban dús makktermés állhasson be, de, ha e mellett az erdő zárata nem bontatik fel olykép, hogy a talaj elgázosodván a makk befogadására alkalmatlanná váljon: akkor az ily vágás beerdősülése a legelső makkterméssel biztosítva van; föltéve még, hogy az anyafák a helyi viszonyokhoz képest egyszerűen, vagy néhány évi időközönként kétszerre, de csak akkor vágatnak ki, a midőn az alattuk kikelt csemeték eléggé megerősödvén, oltalmukat nélkülözni már képesek.

E nem könnyű és gondos körütekintéssel párosult szorgalmat igénylő vágásmód jó sikere a bikkerdőgazdának minden helyen és minden időben főbüszkeségét képezé. És valóban öröm is az ily kezelésből kikerült sötét zárlatú dús serdényeket nézni, melyek kellő időközökben vigályitva a kedélyre is ellenállhatlan varázsszal ható gótivű óriás oszlopzatokká fejlődnek.

Itt azonban — főleg az utolsó 20 év alatt — a bikkállabokat ugyan szintén fokozatosan vágták le, de oly annyira a cél felfogása nélkül, hogy valóban nehéz meghatározni, ha ez

eljárásban a hanyagságot vagy az okszerűtlenséget illik-e jobban megcsodálni. Ennek mulhatlan következéseül a tér az első vágás alkalmazása után dús gazok által lepetett el annyira, hogy a később lehulló makk a talajhoz alig juthatott, de odaérve és netalán kikelve a növényke első zsebéjében kipusztult s fennmaradott a fák felével vagy harmadával gyéren beállott tér, mindennemű cserjebokrok dús növényzetével.

A használatra kényelmesen fekvő állabokat fejszével így végig járván, ismét oda kerültek vissza, a hol ez eljárást megkezdették, most már az előbbi sorrendben tarvágásokat eszközölván. Épen így s hasonló sikerrel bántak el a tölgyerdővel is, minélfogva teljes joggal állitható, hogy az ottani személyzet az erdőállományt vetekedő iparkodással és rendszeres következetességgel pusztította ki, teremtvén, hol kaszálót vagy legelőt, hol sziklaomladéku sivatagot.

A tisztások használata.

Hogy a tisztások e kerületben a leírt erdőmivelés folytán a holdak ezreire szaporodtak, az könnyen felfogható, de magyarázatot igényel, miszerint azok a kincstárnak majdnem semmi hasznót sem hajtottak.

E tisztásokat ugyanis szokásban volt kisebb nagyobb részletekben az egyes községeknek természetben szolgáltatandó munka fejében átengedni, s az így nyert szekér és gyalog napszámok állítólag erdei utak javítására fordítottak. De ha ez csakugyan megtörtént volna, akkor a diósgyőri erdőutak igen jelesek lehetnének; mert e tisztások jelentékeny jövedelmet képviselnek, miután az új igazgató azokat, bár az idő már előre haladott volt, hérbeadván, érettök a múlt évre közel 3000 forintot vett be.

Ez utak azonban valósággal oly rozsak, hogy nagy részüket csak gyalog vagy lóháton lehet bejárni s így nem valószí-

nütlén a mit állitanak, hogy e munka nagyobb része magán-célokra fordított.

Belhivataloskodás.

A belhivataloskodás külsőnek tökéletesen megfelelt.

Igen terméketlen, sőt néha káros hatású volt a sok haszon-talan irás; gyakran tiszta szemfényvesztésre számítva. E részt csak azt említem föl, hogy a diósgyőri erdőhivatal 1867-ki általános jelentésében az ottani erdők korosztályai egyes nagy-szög ölelik kimutatva. Bejárván az erdőket, csodál-koztam, hogy a keresve keresett felette nagy térséget, melyet e kimutatás szerint a 100 éves és öregebb állabok elfoglalnak, nem tudtam megtalálni. De mily érzés fogott el, miután esetleg alkalmam lett e kimutatást azzal hasonlítani össze, mely az er-dőkre nézve 1819-ben készült — és meggyőződni, hogy a diós-győri volt erdőmester azt a mi 50 év óta történt tekintetbe nem véve, a félszázados kimutatást egyszerűen lemásoltatá s a mi-nisterium elé terjeszté, hogy az abból a jelenlegi állapotot tanulmányozván, e szerint intézkedhessék.

Az elszámolás módja is olyan volt, hogy az erdőgazdaság eredményeit senki sem ismerte és míg a diósgyőri erdőhivatal az utolsó évek átlagában 5696 ft. veszteséggel dolgozott, e hi-vatal mégis ugyanazon időre 13.879 ftnyi jövedelmet mutatott ki, mert a volt erdőmester egyebek között azt sem tudta, hogy a kezelésére bizott erdők után fizettetik-e és mennyi adó?

Az erdészek mindenike naplót vitt s azt havonként a szám-tartói hivatalnak hozta be, mely azt a pénztár naplójával össz-hangzásba hozá. Ennyiből állott az egész.

Biztos alapokra fektetett jövedelemkimutatás ott soha sem készült s így a kezelő hivatal azt sem tudta, hogy van-e és mily jövedelem?

Azon tényezőket pedig, mely a jövedelem emelésére be-folyhatnak, épen nem ismerte s így okszerű rendszeres javítá-

sokat eszközölni már ez egyetlen oknál fogva sem lett volna képes. —

Intézkedések.

A föntebbiekből kitűnik, hogy a szóban forgó erdőgazdaság oly kezekre volt bízva, melyek azt emelni és virágzóvá vagy jövedelmezővé tenni nem voltak hivatva és ha szomorító is, de bővebb magyarázatra valóban nem szorul, miszerint a gazdaság eredménye a múlt korszak utolsó öt évi átlagában évi 5696 ft. veszteségben nyilvánult.

Az erdőügyek élén ott azonban most oly férfiak állanak, kikben a szakavatottság, önfelejtő szorgalom, ügybuzgóság, erély és a minden kifogáson felül álló szilárd hazafiui becsületesség megannyi biztosítékot képeznek arra, hogy ezen több mint 50,000 holdra rugó terület közel jövőben a nemzet jövedelmeit megfelelően szaporítandja és idővel hasonminőségű erdőgazdaságainknak minden irányban mintaképül szolgáland.

Hogy e ezél mielőbb és minél biztosabban legyen elérhető a következők rendeltettek el:

Erdőrendezés.

Az első teendő az erdőrendezési munkálatok megindításából és gyors végrehajtásából áll, miszerint a meglévő állapotok részletesen kiüthetők és ezek beható ismeretének alapján megállapítható legyen a terv, mely szerint a gazdaság minden irányban rendesen kezelendő.

Az erdőket tehát:

- a) osztározni kell, vagyis az állabok mindenikét, ha fanem, kor, zárlat vagy egyéb tulajdonságok tekintetében a körüllevőktől lényegesen különbözik, vagy ha azoktól gerinczek által van elválasztva, a természetben külön kell kijelölni és minden egyes osztagról pontos és kimerítő leírást készíteni;

b) az erdőket fel kell mérni és pedig úgy általánosan három-szögezések alapján, valamint részletesen is. A térképen pontosan kellend kimutatni minden völgyet és gerinczet, az egyes mivelési ágakat és az erdők gazdasági fő- és albeosztásait;

c) miután a Lo Prostíféle vasut, ha nagyban alkalmazva és gyakorlatilag előnyösnek bizonyul, az erdőgazdaság jövőjére nézve döntő befolyással lesz; a mérésnek azon adatokat is meg kellend állapítania, melyek e vasut építésére és például annak megbíráltására szükségesek, hogy a vasut egy völgyből a másikba átvethető-e és mi módon?

Vannak ugyanis esetek, hol valami völgy igen fadús állabokban bővelkedvén, nem a fogyasztás helyére, hanem egészen más vidékre nyílik, melynek vagy ninesen piacza, vagy ahol a reánk nézve másutt szükségesebb és nagyobb értékű fát elárusítani nem is szándékozunk.

A föntebbi feladat megoldására szükséges, hogy ne csak minden völgy s annak minden akár száraz, akár patakos mellékágai és minden gerincz fölméressék, de mellőzhetlen az is, miszerint az első 10 évben használandó állabok völgyeinek lejtmerése eszközöltessék és hogy minden az érintett területbe eső gerincz vagy domb magassága kipuhatóltassék;

d) a fölmérés alapján térkiszámítást kellend eszközölni és ebből valamint a fenemlitett állableírásból is táblázatosan kimutatni, hogy 20 évi különbségek szerint minden korosztályba mennyi térség esik;

e) termőképeségi osztályzatot szükség készíteni, vagyis meghatározni, hogy az összes erdők talaja, hány egymástól lényegesen eltérő jósági osztályba sorozható és hogy ez osztályok mindenikébe az összes térség hányad és melyik része esik. Ez előmunkálatok meglévén, következik

f) az üzemosztályok meghatározása és azok mindenikére

nézve a fordattartam és az általános vágásrend vagyis annak megállapítása, hogy a megszabott fordattartam egyes 10—20 évi korszakaiban, mely állabok fognak fejsze alá kerülni.

Az eddig fölszámlált munkálatokat a ministerium megvizsgálván és jóváhagyván;

g) az első 10 évi időszakra részletes gazdasági terv készül.

Az első 10 évi időszakba sorozott állabok fakészlete ugyanis pontosan megbecsültetvén, hozzá számítandó azon fatömeg, melylyel ez állabok a mondott időben még növekedni fognak. Ez összes fakészlet a fenebbi időszak évei által felosztatván, a hányados az egy évi használat tömegét mutatja ki;

h) külön terv készül még a fiatalabb állabok vigályítására nézve;

i) megállapittatik továbbá a kipuhatolt évi részlet vágási, használati, szállítási, értékesítési módja és a vágások újra-erdősítésének rendszere;

k) ellenőrködési könyvek nyittatnak, melyekben a fölhasznált fa minden köblábja egyes osztagok szerint följegyeztetik, hogy ekkép az erdőrendezés munkálatai folyvást nyilván tarthatók és a becslési hibák jövőre tekintetbe vehetők legyenek. Végül

l) a mellékhasználatokra nézve készittetik terv és a mindezek alapján megindult gazdaság eredményei pontos számvitel útján folyvást nyilván tartatnak, hogy kivehető legyen, mit kelljen a jövedelmezés érdekében főleg elmozdítani, mit nevezetesen kerülni és mi érdemel csekélyebb tekintetet.

Hogy pedig a főhiányokon addig is, amíg az erdőrendezési munkálatok elkészülhetnek segítve legyen, következő intézkedések történtek:

Lo Presti vasutak.

A legközelebbi években a vágások oly erdőrészekbe teendők, honnét a fa az épülő Lo Prestiféle vasuton lehető legkönnyebben legyen kiszállítható.

Hogy a Lo Presti pályát mielőbb lehessen fölállítani, a következő munkálatok rendeltettek el:

- a) az illető terület osztagozása, az egyes osztagok pontos leírása és a téren álló fakészletek becslése, úgy a fő, mint a közbeeső használat útján nyerhető fatömegekre nézve;
- b) ugyane terület és annak minden völgye és gerincze pontos felmérése, az egyes völgyek lejtése és azon pont magasságának meghatározása, melyen a pálya a Csókás völgyéből a Tatárárokba átvezetend;
- c) e mérések térképezése;
- d) azon törzsek megjelölése, melyek pályagerendák készítésére alkalmasak és a tervezett pálya közelében vannak.

E munkálatok nagyobbára már elkészülvén, Lo Presti segédmérnökét a hely színére küldötte se, miután a gőzfűrészfölállíttatott, a gerendák készítését már megkezdette és a pálya többi alkrészeinek előállításában is oly dicséretes buzgalommal működik, miszerint remélhető, hogy e pályán a szállítás már legközelebb leend megindítható.

Fahasználat.

A vágások fahasználatára a következők lettek megállapítva:

- a) a folyó és legközelebbik évi vágásokban található alkalmas törzsekből, mégpedig a tölgyekből, kisebb nagyobb épület és műszerfa, szőlőkaró sat. a bikkékből keréktalp, zsindely, kocsirud, sat. készítettén, ez áru a raktárban saját szükségletre és eladásra elhelyeztessék és megszámoztatván, az eladási árral együtt jegyzékbe foglaltassék;
- b) a többi fa 2"-nyi átmérőig részint hasáb, részint dorong-

fára apritassék; a rőzsefa az urbéri viszonyok végleges rendezéseig a faizás jogosultaknak hagyatván;

- c) vigályítások a megfelelő erdőrészekben a lehető legnagyobb kiterjedésben eszközöltessenek, hogy az elnyomott és száratagfa értékesíthető legyen; mielőtt az még elkorhadna.

Szállítás és raktári kezelés.

Míg és amennyire fa a raktárba közönséges szekerem is szállíttatnék, fuvaralku erdei ölenként köttessék; azaz úgy, hogy a fuvaros a megalkudott áron az egész erdőület elszállítani köteles legyen, akár abból a raktárban egy ölnél több vagy kevesebb rakatik. Hogy pedig a fuvaros utközben a rakott fából hasábokat le ne hányhasson, vagy el ne sajátíthasson észrevétlenül, az erdésznek kötelességévé tétessék a vágásban minden egész vagy fél öl hasábjait ideje korán megszámoltatni; e számot az illető ölek egy két hasábjainak homlokára iratni s magának a számlálás helyességére nézve meggyőződést szerezni. A fuvarosnak meg kellend mondani, hogy a hasábok számolvák s hogy az általa elszállítandó fél vagy egész ölben mennyi a hasáb, miszerint arról ő maga is meggyőződhessék. Egyszermind figyelmeztetni kellend őt, hogy azon esetre, ha a raktárban kevesebb hasábot adna át, mint a mennyit az erdőből elvitt, megfelelően fog bűnhődni.

Szállításkor a fának az erdőben átadója a fuvarosok neveit sorszámban külön e czélra készült könyvecskébe írja, valamint rovatosan azt is, hogy minő fát rakott, az ölnek hányad részét és mennyi hasábot.

Ez alkalommal az átadó a fuvarost czédulával látja el, melyre azonban csak a könyvecske folyó számát, a felrakott öl részletét és a hasáb számát jegyzi.

Fájával a fuvaros a raktárba érvén, ott a hasábok szintén

megszámoltatnak és netaláni hiányok a raktárőr által az erdőhivatalnak még a fuvarbér kifizetése előtt bejelentetnek.

Az, a ki egy héten át az erdőben fát kiszolgáltatót, vasárnap a raktárba jön, hol a behozott fáról szintoly könyvecske vezetetik, mint az erdőben a kiadatról. E könyvecskében az átadott és a behozott fa összeszámláltván kitűnik, hogy a felrakott fa mind behozatott-e; hiány esetében az egyes fuvarosok nevei összehasonlításával kipuhatolható, hogy a be nem hozott fa kinél keresendő.

A raktárban a fából hat láb és egy hasábnyi magasságban kétkét sor rakassék háttal szorosan egymáshoz; a kettős sorok között pedig egyenes és legalább 3 láb széles utcák maradjanak, hogy a fa kellően megszáradhasson és az egyes ölek állapota mindenkor megvizsgálható legyen.

A sorokban az egyes ölek fele sima, második fele kalodarakatu legyen.

A felállított ölek mindenikének hasábjai megszámláltassanak és a hasábszám a megfelelő ölek néhány hasábjai homlokára bélyegzővel ütéssék.

E számozás az erdőhivatal részéről ellenőriztetvén, egyes ölek gyakrabban is megvizsgáltassanak és hiány találtván, az összes ölek hasábjai újból olvastassanak meg, de a raktárőr költségén és a hiányzó hasáboknak általa való megfizetése mellett.

Hogy a hasábok megszámlálása és a számlálás ellenőrzése lehetséges legyen, szükséges, miszerint a kalodákban alól kezdve kétkét réteg mindig egyenlő számú hasábokat tartalmazzon.

E rendszabályok már is életbe léptetvén bebizonyult, hogy az eddigi 1—2% helyett körülbelül 12%-nyi többletre lehetend számítani, a mi évenként néhány ezer forintot képvisel.

Szén és mészégetés.

A szén és mészégetés jövőre csupán házilag eszközöltessék.

Addig azonban, amíg e részt a szükséges előkészületek

megtörténnek, szénégetők fogadtatnak, alkalmas mészke-mencék megfelelő helyen felállítatnak, az eddigi szokás korlátok közt fentartandó, nehogy a közönség nélkülözhetlen szükségei földözetlen maradjanak.

Mész- és szénégetőknek tehát a fa megfelelő ellenőrzés mellett és nem az egész erdőn szanaszét, hanem csak a vágásokban adassék, a hol ugyanis fel nem aprított göcsös törzsrészek elegendő mennyiségben találhatók.

A szénégetők ellenőrzése abban álljon, hogy a bogsát meggyújtaniok ne legyen szabad, amíg annak magasságát és alsó körületét az erdész meg nem mérte.

Ez adatokból a bogsa fatartalma kiszámíttatván, ha az nagyobb lenne mint a mi előre megfizettetett, a vevő e többletet bogsagyújtás előtt utánfizetni tartozik. Ily eljárás mellett nemcsak a vevő, de az erdőmester által az erdész is bármikor és váratlanul ellenőrizhető.

A mészköre nézve, annak mérése alkalmával ne csak az illető erdőőr, de az erdész is jelen legyen.

Palakőbányák.

Az ottani erdők mocsolyási és nevezetesen diósgyőri pagonyában tetőcserépnek alkalmas palakő található, melylyel régebben Diósgyőrött és Miskolczon néhány házat be is fedtek.

E háztetők mai napig jó karban lévén, érdemesnek látszik megvizsálni, ha valjon e palakő olyan-e, hogy azzal nagyobb körre terjedő kereskedést jó sikerrel üzni lehessen.

Elrendeltetik tehát, hogy a kereskedésben legiobbnak ismert palakőcserépből megfelelő számmal minták hozassanak s ezek alakjához lehető leghasonlóbb cserepeket készíttessenek oly mélységű palakőből, melyben az elmállásnak már nincsen nyoma; hogy továbbá az így készült cserepeket megvizsgálás és véleményezés végett illetékes szakembereknek megküldjék.

Ez intézkedés eredményéről jelentés teendő és ha a szak-

értők a diósgyőri palacserepet kereskedésre kiválóan alkalmazottnak nyilvánítanak, akkor megfelelő képzettségű tiszt fog kiküldetni, hogy a legnevezetesebb palakőbányákat beutazza, azok mivélése és kezelési módját tanulmányozza és egykét ügyes munkást, valamint a szükséges műszereket magával hozván, a diósgyőri palakőbánya rendszeres mivélése nézve részletes tervet és költségvetést készítsen, mely a ministeriumnak lesz felterjesztendő.

Ujraerdősítés.

Az újraerdősítés módjának általános és részletes tervezete az erdőrendezés feladatai közé tartozik; egyelőre azonban e részt a következők hagyattak meg.

A tölgyerdők tarvágit útján használandók, holdanként néhány szép növésű törzs fentartása mellett.

A vágásokat, ha a talaj mezőgazdasági célra alkalmas, adják néhány évre bérbe és például az 5-ik, vagy a reá következő makktermő évben vessék be.

Különben a talajt kapamivélés alá bocsássák s első évben burgonyával beültessék, a másodikban pedig évelő rozsszal vegyes tölgyekkel bevevessék. Kisebb tisztásokat és mezőgazdaságilag egyáltalában nem használható térségeket kisebb nagyobb tölgyesemétekkel kellend beültetni, mely célra alkalmas helyeken faiskolák alapítandók.

A bikkeseket, ha déli, keleti vagy délkeleti hajlással birnak, rendszeresen fokozatos vágások útján kell újraerdősíteni. De ha a sötétvágat után következő harmadik évben sem állana be makktermés, akkor az újraerdősítés az anyafák alá vetett bikkemakkal vagy ültetett bikkcsemetékkel mesterségesen eszközöndő s az anyafák a vetés vagy ültetés sikere után legfeljebb három évvel letarolandók.

Éjszaki, nyugot és éjnyugati fekvésű bikkeselek egyszerre letaroltatván, a vágások, ha a talaj erre alkalmas, egy évi bur-

gonyatermelés után, élő roszszal vegyes luczfenyőmaggal bevetendő, különben ilyenemű esemetékkal kiültetendők.

Magában értetik, hogy szórványosan más fánemek mivélése is megkísérthető és egyenesen kívánatosnak nyilatkozott, hogy akáczfával ilyenemű kísérletek megfelelő helyeken, például az Ernyővölgy vágásaiban nagyobb mérvben is eszköztesse.

Szervezés.

Hogy az erdőrendezési munkálatok megindulhassanak, mielőbb befejezhető legyenek s hogy az erdőgazdaság a végtelen elhagyottság állapotából azok alapján, de addig is oly irányba léphessen, miszerint a rendes erdőgazdaság minden igényeinek megfelelni képes legyen, szükséges volt, hogy az erdőhivatal pagonyokra célszerűbben felosztassék és minden irányban megfelelő személyzettel ellátassék.

Az erdők új beosztása.

A diósgyőri igazgatóság erdősegei hat pagonyra voltak osztva, melyek közül azonban a tokaji egészen eltöröltetett, a diósgyőri pedig a többi négy pagonyba beosztatott.

A tokaji uradalom erdősegei ugyanis körülbelül 2900 holdra terjednek, de ez öszletnek több mint kétharmadrésze kisebb nagyobb tisztásokból áll, melyek mezőgazdaságilag kibérelvék. A még beerdősített számos tagocska legtöbb része mezőgazdaságilag használva szintén sokkal nagyobb tartós jövedelmet biztosítand, mint jelenleg, amidőn a kezelési költség az erdő egész jövedelmét elnyeli és a tisztások bérdíjának is tetemes részét igénybe veszi; minélfogva az egész térség átlagos évi jövedelme a múlt korszak utolsó öt éve átlagában csak 1079 frtra vagyis holdankint 46 kr-ra rugott.

Könnyen felfogható ez, ha tekintetbe vesszük, hogy e silány sarjerdőkben jelenleg évenként nem több mint 128 öl

legnagyobb részt dorongfa vágható. E fának átlagos tőkeára ölenként 4 ft. lévén, a főjövedelem összesen 512 frtot tesz. De ennél sokkal többre rúgnak az erdész egy magának járandóságai s ennek még hat erdővéd is alája volt rendelve.

Ezek szerint tehát a tokaji erdőgondnokság beszüntetett akként, — hogy mindazon — különben összesen is csekély terjedelmű részek kihasitassanak, melyek fölbolygatva, vagy huzamos időre eke alatt tartva futó homokká válhatnak.

Kihasíttatni rendeltettek továbbá az ártérű ottani fűzesek, melyek egy két évi fordában fonó vesszőnek vágva holdankint évi 5—6 ftot jövedelmeznek. A többi erdőtérrel a fa 5 év alatt lesz letarolandó s a vágások irtatván, bérbeadandók; a száraz-fekvésűek szántóföldnek, az áradásoknak kitett részek kaszálónak vagy legelőnek. A bérlők mindenike köteleztetnék a bérterületébe eső, véglegesen erdőnek szánt domboeskákat ákáczmaggal szabályszerűen bevetni, az értékeket a mennyiben nem sikerülnének kijavíttatni és a mig ez szükségesnek ismertetnék, tisztán tartani, gyomlálva és kapálgatva ápolni.

E térségek részben ültetések után is erdősíthetők s e célra azon ákáczesemeték használhatók fel, melyek ott néhány legjobb minőségű szántóföldön távol egymáshoz vont sorokban diszlenek.

Az ákáczosnak szánt részek az igazgatóság befolyásával kijelöltetvén a térség fölmérése, az erdők becslése és a fakészletnek a mondott 5 évre felosztása, valamint a használat és irtás sorrendjének tervét készíteni az erdőrendező feladatát képezendi. E terv ezután megbirálás és illetőleg helybenhagyás végett a ministeriumhoz lesz felterjesztendő.

Az egyes évekre eső fa feldolgozása idejére Tokajba Diós-örről gyakornok lesz küldendő, a ki apróbb műszer és építői fát tövén adand el, az ottani tisztartó ellenőrködése mellett; a többiből ölfát készített s ezt további értékesítés végett

a tiszttartónak adandja át, kinek rendelkezése alá az ottani erdővédek is bocsátandók.

Egyelőre a tokaji pagonyban 4 erdőőr lesz alkalmazandó. Közülök az egyik Tarczalon, a másik Timáron fog lakni s e kettőnek földadata lesz a tarczali és a timári községek határaitban fekvő erdőket megőrizni. A harmadik erdőőr Tokajban helyeztetik el, reá bízván a rakamazi erdő, miglen az utolsó Tiszaladányon marad az ottani erdő megőrzése végett.

A diósgyőri pagony szintén beszüntetett, miután az illető erdész az ottani erdők minősége szerint nem volna eléggé elfoglalható. A térnek négy pagonyra való felosztása a mellékelt térképen van megjelölve, mi mellett főtekintet arra fordított, hogy a határok gerincezen vonuljanak el, hogy az erdészek lehetőleg egyaránt legyenek elfoglalva.

Az erdőtiszti személyzet létszáma és elhelyezése.

Az új szervezés szerint az erdőtisztek személyzetét képezik Diósgyőrött:

- 1 erdőmester,
- 1 ellenőrködő főerdész és erdőrendező,
- 1 számvivő,
- 1 raktártiszt,

4 erdész, akik egyelőre Parasznyán, Hámorban, Ujhuttán, és Mocsolyáson maradnak és 4 erdőgyakornok, akik szükség szerint hol itt, hol ott, de mindenekelőtt az erdőrendezés munkálataiban s ezek befejezése után fölváltva egyenkint az igazgatóságnál és az erdőhivatalban, különben pedig a külkezelés minden ágaiban alkalmaztatnak.

Külön erdőpénztári személyzetre nincs szükség, miután Diósgyőrött igazgatósági pénztár létezik, mely külön napló vezetése mellett az erdőpénztárt is kezeli.

Raktártiszt azonban nem nélkülözhető; mert a fölállítandó és a már fönálló raktárakban nemesak őrfa, de mindennemű

épület és műszerfa, továbbá mész, téglá és kőszén fognak ugy saját használatra, mint eladás miatt is készletben tartatni.

Az erdőtisztek járandóságai.

A Béga és Marosmenti erdőhivatalok számára megállapított járandóságokkal összhangban a diósgyőri erdőhivatal tisztjei számára következő járandóságok állapítottak meg:

Sorszám	A hivatal megnevezése	Rangfokozata	Járandóságok									
			készpénz- fizetés	Fa						Lőtarási és utazási átalány	Összesen	
				öl	érték		6 ft. 70 kr.					
					ft.	kr.	ft.	kr.			ft.	kr.
1	Erdőmester	VIII.	1000	.	18	120	60	600	1720	60		
2	Ellenőr. főerd. és erd. rend	IX.	800	.	15	100	50	500	1400	50		
3	Számvivő.	X.	700	.	12	80	40	.	780	40		
4	2 I-ső osztályu erdész . .	X.	600	.	12	80	40	300	(980	40		
									(980	40		
5	2 II-od „ „ . . .	X.	500	.	12	80	40	250	(830	40		
									(830	40		
6	Raktártiszt	X.	700	.	12	80	40	.	780	40		
7	2 gyakornok 1 frrtal . . .	XII.	365	.	.	.	.	.	(365	.		
									(365	.		
8	2 gyakornok 80 krral . . .	XII.	292	.	.	.	.	.	(292	.		
									(292	.		
Összesen			.	.	.	.	.	.	9617	50		

A másodosztályu erdészeknek az első osztályba való előléptetését illetőleg itt is megállapítottatott, hogy ez három esetben a szolgálati idő alapján, minden negyedik esetben csupán a személyes érdemek tekintetbe vételével fog eszközöltetni.

A tűzifajárandóság öle a nyugdíjba 2 forintjával fog beszámíttatni.

A lótartási és utazási átalány a lótartás kötelességéhez leendő kötve úgy, amint az már a bánáti személyzet szervezésekor megállapított.

Ezenkívül az erdőtiszték kaszálóval fognak elláttatni, ugyanazon elvek szerint, melyek e részt a béga- és marosmenti erdőtiszték számára lettek elfogadva.

Az erdészek közül az Ujhuttait és Hámorit 300, a Moesolyásit és Parasznait 250 frtnyi átalány fogja illetni.

Az erdőőrökről.

Az erdőőrök számára, fizetése és elhelyezésére nézve következők állapítottak meg.

Ez erdőszemélyzet állott:

00	0871	3 alerdészből,	000	1117		1
00	0041	2 raktárőrből,	000	IX		2
00	0050	2 erdőhajduból,	000	X		3
00	080	27 rendes és	000	X		4
00	080	22 segéderdőőrből.	000			5

Ez 56 egyén összes járandóságai 9835 ft. 37 kra rugtak; egy-egy erdőőr azonban évenként mégis csak 184 ft. 65 krt, egy-egy segédőr pedig csak 35 krt kapott naponként.

Miután ily fizetésből az erdőőr meg nem élhetett s így szolgálatján kívül kelle más keresetről vagy visszaélések útján a nélkülözhetlenek pótlásáról gondoskodnia, a járandóságokat az egyesekre nézve felemelni okvetlenül a kincstár érdekében áll, de olyformán, hogy ezáltal az összes illető költségek ne szaporodjanak.

És ez a jelenleg igen nagyszámu és rosz felosztásu személyzetnek jobb elhelyezése és ennél fogva czélszerűen kisebb számra szorítása által lett a következő kimutatás szerint elérve:

Sorszám	Az állomás megnevezése	Járandóságok						A megállapított szám összes évi járandóságai	Megjegyzés
		Készpénz	Fa		Összesen				
			öl	érték 5 ft.					
					frt	frt	frt		
1	2 raktárőr	300	6	30	330	.	660	Az altsztek még szállással s hol nincs, a készpénzfizetés 0%-jával egyenlő szállás-énnzel, továbbá megfelelő erjedelmű kaszálólval és fegevel lettek ellátva.	
2	6 I-ső osztályú erdőőr .	300	6	30	330	.	1980		
3	8 II-od „ „	250	6	30	280	.	2240		
4	20 III-ad „ „	200	6	30	230	.	4600		
	Összesen	.	.	.	.	.	9480		

Az albiztek még szállással s ahol nincs, a készpénzfizetés 10%-jával egyenlő szállás-pénzzel, továbbá megfelelő területműkaszáloval és legelővel lettek ellátva.

A raktárőrök egyike a vasgyár és szenede melletti raktárban, másika pedig Miskolczon helyeztetett el.

A 34 erdőőr közül tétetett:

a tokaji pagonyba 4: Tokajba 1, Timárra 1, Tarcalra 1 és Tiszaladányra 1;

a paraszniai pagonyba 8: Parasznyára 2, Varbóra 2, Kápolnára 1, Bábonyra 1 és az Ernyővölgyébe 2;

a szentléleki pagonyba 8: Diósgyőrre 3, Alsóhámorra 2, Felsőhámorra 1 és Ómassára 2;

az ujhuttai pagonyba 6: a ládi erdő szélére 1, Óhuttára 1, Ujhuttára 2, Répáshuttára 1, Üveghuttára 1;

a mocsolyási pagonyba 7: az aranyosi csárda mellé 1, Aranyosra 1, Kisgyőrbe 1, Mocsolyásra 1, Bekénybe 2 és Üveghuttára 1.

A fől számlált személyzet elhelyezhetése végett Felsőhámoron, a Ládi erdő szélén, Üveghuttán és az Ernyővölgyében erdőőri lakok lesznek építendőek.

A raktár és erdőőri állomások betöltésére nézve a kellő intézkedések megtételével az igazgatóság mint saját hatáskörébe tartozó ügygyel lett megbizva; utasítatván egyszersmind,

hogy a fentemlitett építkezésekre nézve, a mennyiben az illető költségek elősitve lennének ugyan, de hatáskörét meghaladnák, a tervet és költségvetést annak idején fölterjeszse.

Összehasonlítván még az erdőtisztai és szolgaszemélyzet eddigi költségeit azokkal, melyekbe e személyzet az új szervezés alapján kerülend, kitűnik, hogy miután e költségek évenként eddig

a tisztai személyzetre nézve	9,570 ft. 08 kr,
az altisztai „ „	9,835 „ 37 „
Összesen	19,405 ft. 45 krt

tettek, ezentul pedig:

a tisztai személyzet	9,617 ft. 50 kr,
az altisztai „ „	9,480 „ — „
Összesen	19,097 ft. 50 krba

kerülend, czélszerűbb és minden irányban megfelelő szervezés mellett évenként még 307 ft. 95 kr. lesz megtakarítható,

III.

U n g v á r.

Általános leírás.

Ez uradalom összesen 207,115¹⁰⁸⁰/₁₀₀₀ kat. holdra terjed s abból

a belsőség	434 ⁸²⁰ /....
a szántóföld	8,572 ¹⁴⁰⁹ /....
a rét	6,076 ⁹⁴¹ /....
a szőlő	48 ³¹⁰ /....
a havasi legelő	3,052 ⁸⁰⁰ /....
az erdő	160,985
és az irtások	27,946
holdat foglalnak el.	

A kimutatott térségbe a polenai község határában fekvő azon 11932 hold erdő és 1069 hold irtás is bele van foglalva, melyet a kincstár Blaeschkével a turiabisztrai földbirtokossal közösen bir.

Az ungvári uradalom erdőtalaja tehát
 összesen 188,931 holdra
 rug. Levonván ebből az irtásokat . . . 27946
 holdat és az erdei szolgálmányok meg-
 váltására megközelítőleg szükséges . . 10700

Összesen 38,646 holdat,
 a kincstár maradandó erdőbirtoka . . . 150,285 holdat
 teend.

Ez erdők főfaneit a bikk, jegenyefenyő és tölgyek képezik oly felosztással, miszerint a bikk a térnek körülbelől 80
 a jegenyefenyő 15
 és a tölgy 5
 százalékját foglalja el.

Az ottani talajviszonyokhoz képest ez erdők a korosztályok rendes fölosztása mellett csekély számításal évenként tartamosan 100,000 öl fát képesek szolgáltatni.

A legközelebbik 100 év alatt azonban az évi használat a főntebbinél sokkal nagyobb tömegre lesz terjeszthető, miután az erdőkből eddig évenként legfeljebb 13—15000 öl vétetett s ennél fogva azon lejtők, melyek egyrészt az Ungba, másrészt a turiaremetei völgybe az ottani vasgyárak felé hajlanak, igénybe lettek ugyan véve, de az Ung és a Remete medreinek mellék-völgyei nagyobbára majdnem érintetlen őserdőket rejtenek.

A fakészletben álló tömérdek vagyonon kívül e terület még számos oly kincsnek tanyája, melyek részint önmagukban értékesíthetők, részint pedig nagy fatömegek jövedelmező használatára szolgálhatnak alkalmas eszközül.

Az elsők közé sorozom a nephta és a sóforrásokat, meg a homokkőpalát; az utóbbiakat képezik a vasércz, mészkő, porcellán, téglagyag, meg kovarecz.

Naphtaforrások.

A naphtaforrások főleg a Sztavna és Lugh községek közötti vonalnak környékén lépnek napfényre.

E talajon a kőolaj az Ung vizén egész tükröket képez és ha az ember az ungharti agyagpalában bottal turkál, a naphta legott kibugyog.

Kiaknázása végett össze is állott néhány év előtt egy lelkesekből és kinestári hivatalnokokból alakult részvénytársulat. Ez több helyütt aknákat ásatott, melyekből naponta számos akóra menő kőolajat meritve, eladott. A részvényesek közt azonban a dologhoz egy sem értvén, az aknák addigi mélységével nem érték be; azok üregeit bedesztázták, a közöket vert agyaggal eltapasztották és nagyobb nyereségy végett mélyebbre ásva, olaj helyett, vízre bukkantak, a min elkedvetlenedvén, a további munkával felhagytak.

Sóforrás.

Sóforrás a Szólya nevű községen alúl létezik és számos év előtt befalaztatván, csatornában vezettetik az Ungba.

Homokkőpala.

A homokkőpala Rákó és Uj-Szemere községek határaiban fordul elő s az előbbi helyen 1—2½ hüvelyknyi vastag rétegekben hasadván, járdakőveknek alkalmas anyagot szolgáltat, mely Ungvár járdái számára is használtatott.

Vasércz.

Vasércz nevezetesen Láz és Poroszló községei határában fordul elő és a remetei vasgyárban dolgoztatik fel.

Mész kő.

Mész kőből a perecsényi és az újkemencei határban egész hegyek emelkednek.

Porcellánagyag.

Porcellánagyag a dubriniesi határban fordul elő 6—9 láb széles eret képezvén, mely eddig ki nem puhatolt mélységgel vagy 800 ölnyi hosszúságra terjed.

Legújabb időben ily agyagot a remetei határ Vojvodina nevű erdőrészében is találtak.

Dubriniesi porcellánföldet porrá zúzva — 1848-ig — vagy éven át bécsi gyárosoknak mázsánként 40 krral adtak el; a forradalom után azonban ez üzlet is teljesen megszűnt.

Téglaagyag.

Jó minőségű téglagyag főleg a Társashegyen és az ungvári mocsáruteza végén a kalvariadomb alatti kincstári területen található, melyhez a víz is, a fa is közel esik.

Kovarcz.

Üveggyártásra alkalmas kovarczereket eddig ugyan még nem sikerült felfedezni; egyes 50—300 mázsás darabokat azonban nagyobb számmal találtak már s ez anyag a volt főbérlet által halomra is hordatott; felügyelet hiányában azonban utóbb elsikkasztatott.

De van kovarczhomok a remetei és nevezetesen az uzsoki és husznai területen elfogyaszthatlan mennyiségben és üveggyártásra teljesen alkalmas minőségben; miért is az üveggyárat felállítani a kosztrinaí hidon felül a Zsornova alatti „Pod Gyilom” nevű területen volna czélszerű.

Eddigi állapotak s azok okai.

Hogy a dús kincsekkel megáldott ez uradalom hasznot nem hajtott, sőt a múlt korszak utolsó 5 évi átlagában 42.344 ft.

évi veszteséggel kezeltetett, ennek okai egyrészt ugyan a közlekedési eszközök hiánya és gyarlóságában, meg az ipar és kereskedelem fejletlenségében, de nevezetesen a mult korszak rendszerében találhatók fel: a kormány részéről a legesekélyebb részletekig ment gyámkodásban és abban, hogy a hivatalnokok megválasztása és előléptetése ügyében a valódi tehetség, kitűnő szakképzettség, kitartó szorgalom és a jellem szeplőtlen-sége nem vétetett elég tekintetbe. Egyrészt a tisztán egyéni rokonszenven nyugvó határtalan pártfogolás, másrészt az, hogy a kincstár valódi ápolának nézetett, hol számos testi lelki rok-kant, ha egyszer beférközött, biztos menhelyet talált s a hová bejutni néha ugyan nem volt könnyű, de a honnan kiűzetni meg éppen a legrendkívülibb esetek közé tartozott. Ezek oko-zák, miszerint a személyzet oly elemekből alakult, melyek a gépezetet a megszokott kerékvágásban tovadöcögtetni, de az adott alapon szebb jövőt teremteni csak igen kivételes esetek-ben voltak alkalmasak.

Igy például az ungvári erdőkben ezer meg ezer ölre menő fa rothad el használatlanul, a mészkönek egész hegyei várnak értékesítésre és Ungvárnak meszet, az ottani lakosoknak és kovácsoknak faszenet mégis idegen uradalmak szolgáltatnak.

Idegen uradalmak versenyeznek a kincstárral az ungvári piacon tűzifa tekintetében is és deszkát, melyhez a tönkők a kincstári erdőkből az Ungon a fűrészig usztathatók, Gallicziá-ból hordanak szekéren Ungvárra és környékére, onnét saját ebbeli gyártmányainkat kiszorítván.

Nem lehet ugyan tagadni, hogy Gallicziában a fa főára rendkívüli csekély s hogy a deszkát oly fuvarosok hozzák, kik hazánkba gabonáért jönnek; de másrészt ép oly igaz, hogy saját fűrészáruink az eljárás oktalansága és ügyetlensége miatt nemcsak a kellőnél drágábbak, a nélkül, hogy a kincstárra e nagyobb árból haszon háramlanék, de minőségre nézve is igen silányak: mert a helyett, hogy a törzseket vagy fűrész-tönköket

az Ung vizén az ugynevezett ungvári Fluderig igen csekély költséggel usztatták, egy ott épült nagyobb szerű fűrészen feldolgoztatták és megfelelően raktározták volna, következőleg jártak el:

Felállítottak szanaszét az egész uradalomban, ngymint Sztuzsiezán, Voloszankán, Lyuttán, Csornoholován, Lumsuron és Vorocson egy és legfeljebb két pengéjű parasztfűrészeket, melyekhez a tönköket szekéren szállították. E fűrészek szerkezeténél fogva az áru is csak igen közepszerű minőségű lett s ezt azután méregdrága fuvarbér mellett tengelyen vitték a fluderre, bárha ez oda mint tönk önmaga is eluszott volna. A szállítás pedig úgy eszközöltetett, hogy a fuvaros megrakodván, a deszkát egyelőre házához vitte s ott azokkal kertje fáit körülámogatta, miszerint verőfényes napon gyorsan száradva csekélyebb súlylyal birjanak.

Hogy az így kezelt deszka megrepedezett, megvetemlett, a legkülönbözőbb irányokban görbült, azzal senki sem gondolt; mert hát a fuvaros szállításra vállalkozni csak is a leirt módon volt hajlandó.

Hamuzsir készítésre a már korhadózó fa köztudomás szerint legalkalmasabb; mert ez aránylag legtöbb hamut szolgáltat, miután a fatömeg füstbe mehető elemei nagy részét a korhadás már felemésztette.

De hogy a hamuzsír főzés egyáltalában csak ott indokolható, hol a fának vagy épen semmi az értéke, vagy ahol az áru különben értéktelen, azaz korhadó fából készítették: az abból is kitűnik, miszerint egy mázsa hamuzsir előállítására okszerű eljárás mellett is többé kevésbé előnyös viszonyok szerint 8—15 öl fára van szükség, bárha Ungvárt e célra jelenleg legalább 25 öl fát fogyasztanak el.

Az ungvári erdőkben mégis a rég korhadó sok ezernyi omolvány békén nyugszik; de a meddig a szem csak ellát, minden irányban karcsu füstoszlopok gomolyognak ég felé s

a kérdésre, hogy ez mit jelent, rendesen az a válasz: ott hamuégetőik működnek.

Ezek ugyanis a legvastagabb, de legnagyobbbrészt teljesen egészséges bikkfákat fölkeresvén, azok természetes vagy mesterségesen vájt oduiba ökölnyi taplót dugnak s azt meggyújtván, tovább ballagnak, hogy e műtétet a legközelebbik bikknél ismételjék. E fák lassankint meggyuladván égnek, míg a tűz annyira elharapódzott, hogy egyensúlyt veszítve összeomlanak. Ily óriás alól azután egy-két zsák hamut kaparnak ki, a fa legnagyobb része azonban ott maradván, használatlanul elkorhad.

A turiaremetei gyárakban földolgozott vasércz legnagyobb részét a lázi bányák szolgáltatják és bárha a lázi vasércz helyben való olvasztására lennének fölhasználhatók, bárha továbbá szén Lázra szükség esetére Ungvárról határtalan mennyiségben lehetne szállítani: úgy most mégis a 20—23%-nyi vasérczet hordják 6 mérföldnyi távolságról Turia Remetére mázsánként 20 krnyi fuvarbérért és oly munkaerőviszonyok között, melyek ily működés mellett az ottani vasipar nagyobb szerű fejlődését egészen megakaszthatják, miután 100,000 mázsa vasércznél többet csak egészen aránytalan fuvarbér mellett vagy éppen nem is lehetne szállítani.

Hogy ez így rendeztetett be 1802-ben, e vasgyárak fölállításakor, annak lehetett értelme, miután a gőzerő alkalmazása akkor még nem volt eszközölhető és mert az érczet robotban fuvarolták,

De hogy ez eljárás a robot eltörlése után még 20 évig és oly időben állhatott fön, a midőn a gőzerő már általános használatba lépett, az nem látszik igazolhatónak.

Hogy a kinestári birtok az ungvári uradalomban csakugyan közvagyonul tekintetett, e részt elég legyen amaz ungvári közmondást fölemlíteni, miszerint „az árviz a számadási hiányok legbiztosabb kiegyenlítője“ és azt, hogy ott az erdőművelés majdnem egyedüli tanuságát a néhai igazgató Papvásár-

helyi idejében keletkezett úgy 50 éves állaboeskák képezik, bárha erdőmivelési czélokra azóta is majdnem minden évben lett kisebb nagyobb összeg elősitve és elszámolva.

Polena községi határában — mint már említém — a kincstár Blaeschkével 11932 hold erdőt közösen bir.

A birtokarány azonban nem lévén megállapítva, a helyett, hogy ez erdő zárgondnokság útján kezeltetnék s a jövedelem a birtokarány megállapításáig zár alá vétetnék, a közös erdőt jelenleg Blaeschke egyedül használja, az adót pedig a kincstár fizeti.

Blaeschke ugyanis az erdő kellő közepén fűrészgépet állított s azon e terület fenyőit, kőriseit és juharait felmetszeti és a bikkfából vargaforgácsot gyalultat. Azontul még Poléna Huttán üveggyára is van, melynek tűzifája nagyrészt szintén a szóban forgó erdőből kerül.

Hogy a leirt kezelési és egyéb viszonyok között az ungvári uradalom nem jövedelmezett, könnyen felfogható. De meglevén ott a jövedelmezőség igen számos feltétele és kilátásban van a Beszkidákon át épülő országutban a jó összeköttetés Gallíciával, úgy szinte az építendő vasutakban és főleg a Csongrád-pesti csatornában az összeköttetés Magyarhonnak fában, mészhén, kőben és téglában egyaránt szegény rónáival: kétséget nem szenvedhet, hogy ez uradalom nagy jövőre van hivatva s hogy aránylag rövid idő alatt az a kincstár erdőbirtokainak legjövedelmezőbbjei közé lesz sorozható, ha jó irányu intézkedések tétetnek s ha az uradalom tisztí személyzete oly elemekből állittatik majd össze, melyek értelem, képzettség, jóakarát és fáradhatlan munkaerő tekintetében a czélszerű intézkedéseket megfelelő gyorsasággal, körültekintő pontossággal, erélyesen és becsületesen végrehajtani hajlandók és képesek.

Állanak pedig az intézkedések olyakból,

1. melyek a multak hibáinak lehető helyrehozása végett rögtön létesítendőek;

2. a végleges erdőrendezésig való teendőkből és

3. azokból, melyek a gazdaság tartós emelésének vetnének alapot.

Az 1. alatt érintett és életbeléptetett intézkedések kiterjednek:

- a) a mostani ölfa és rönkökészletek okszerű felhasználására;
- b) a sík tölgyerdők körülsánczolására és egy erdőőri laképítésére;
- c) a hamuégetés körüli visszaélések beszüntetésére és
- d) a szén-, mész- és téglauégetés megindítására.

Tüzifa és rönkökészletek.

Ölfakészletek úgy az ungvárgerényi, valamint a sztavnai, nagybereznai, lyuttai, perecsényi és turiaremetei pagonyban voltak találhatóak. A legelőbb nevezett területről a fa eladás végett az ungvári fluderre szekéren lesz szállítandó. A többi pagonyokból azonban ez tengelyen csak aránytalan áron lenne eszközölhető, usztatni pedig egyelőre azért nem lehet, mert a régi csatorna és gereb romban hever, az ókemencze-ungvári csatorna pedig még csak ásatik.

E fölött az említett fának nagyrésze máris korhadózó állapotban, sőt egyrészt már teljesen elkorhadva lévén, usztatásra jelenleg sem alkalmas többé, annál kevésbé lehetne annak elszállítását és fölhasználását az új csatorna kiépítéséig elhalasztani: Itt tehát nem maradt egyéb hátra, mint a nevezett készletet helyben mielőbb szénné égetni és a szenet részint a turiaremetei vasgyárnak átszolgáltatni, többi részt pedig az ungvári fluderre leszállítani s ott a lakatosok és kovácsoknak eladni.

Rönkökészletek részint a már említett parasztfűrészek rakhelyein vagy azokhoz közel a vagásokban vannak. Ezekből a mennyit lehet, míg az ókemencze-ungvári csatorna elkészül, e kis fűrészeken kellend föl vágni s a fűrészárút, okszerű kezelés

mellett, részint helyben eladni, többi részt pedig eladás végett az ungvári fluderre beszállítani.

De a fentebbieken kívül van még 4000 darab rönkö az ungvári fluderen és vagy 2000 darab az Ung partjának különböző helyein, a honnét az okszerűen ismét csak az ungvári fluderre szállítható.

Ezek mielőbbi fölmetszésére gőzfűrész és pedig úgy állítatott fel, hogy a keret, mihelyt a csatorna elkészül vízerővel legyen tovább használható a nélkül, hogy az helyéből kimozdítassék.

A gőzgéphez azután új keretet kellend szerezni, miután a gőzfűrészre még a Lo Prestiféle vasutgerendák eléállítására és a Darócz gerényi tölgyerdők lehető legjobb értékesíthetése végett leendő mellőzhetlen szükség.

A második keret megrendelésére az igazgatóság felhatalmaztatott, hogy a gőzgép, mihelyt a fentebbi tönkök felvágatnak, a szurovai völgybe áthelyeztetvén, működését mielőbb folytathassa, nehogy a pályagerendák készítése hátramaradjon.

A tölgyerdőkre vonatkozó intézkedések.

A fentemlitett tölgyerdőkre nézve, hogy azok fája lehető legjobban értékesíthető legyen, másrészt meg az illető talaj is termőképességéhez mért jövedelmeket szolgáltatasson, végül pedig, hogy az államvagyon e része könnyebben megőriztessék, egyelőre a következők rendeltettek el:

A kálnoki határ sík erdeje és a Darócz gerényinek sík része az előnyös faértékesítés határai között lehető legelőbb kiirtatván, a talaj azontul mezőgazdaságilag használtassék.

Ellenben a hosszumezői erdő körülbelől 400 holdnyi Bákony nevű tisztása a talajnak feltörése s néhány évi mezőgazdasági használat általi előkészítése után tölgyekkel beültetendő.

Az utóbb nevezett erdő öreg részében évenként egyelőre a 80 évi fordának körülbelől megfelelő 30 holdnyi vágás nyit-

tassék; többi részéből az elszáradó fák koronként kiszállaltasának.

Miután a hosszumezői erdő hosszában a Latoreza folyik s a tolvajok ez erdőt igen lopván, az elsajátított fát a Latorczán usztatják le: az igazgatóság felhatalmaztatott, hogy az erdő azon csucsában, hol azt a Latoreza elhagyja, erdőőri lakot azonnal építesse.

A tulajdon megőrizhetése végett szükséges volt továbbá elrendelni, hogy az ungvár-gerényi pagony megkezdett elsánczolása a lehető legerélyesebben folytattassék és hogy nevezetesen a hosszumezői erdő és Geöcz községe közt a határ birói közbejárás mellett kitűzetvén, e vonal mielőbb elsánczoltassék.

Hamuzsirfőzés.

A hamuégetés jelenlegi erdőpusztító módja azonnal beállítván, ez egyáltalában csak az ujon szervezett sztavnai pagonyra szorítottatott szigoruan betartandó oly feltétel mellett, miszerint álló fából égetni hamut semmi áron és semmi szín alatt ne legyen szabad.

A hamuértékesítés mostani módja, melynél fogva vállalkozókkal szerződés kötöttetett, miszerint ők hamut és hamuzsirt saját költségükön állítsanak elé és finomítsanak; a kincstár pedig tőlük a finomított hamut megállapított áron átveszi és eladja, a fentebbi területre nézve a hamuégetés említett feltételei mellet egyelőre feltartatott, miután ily uton a tiszta nyereség mázsánként 2—3 frtra rug.

A többi pagonyban — az alább megjelölendő vadásztér kizárásával — a hamuzsirfőzés e mesterség mai álláspontja szerint önköltségen fog készíttetni, miszerint kitudható legyen, hogy bérbeadás alkalmával mily árt lehessen méltányosan követelni, vagy előnyösnek elfogadni s hogy a bérelőket a felállított példára utalva, kötelezni lehessen, miszerint a mostani

kezdetleges módot elhagyva, a forgalomban első értékű árut állítsanak elé.

Kaskaszén és mészégetés.

Miután az ungvári uradalom erdőségeiben sok száralag, de még nem korhadó fa is fekszik, miután a vágásokban is sok el nem hordható galy és rőzsfa maradand hátra: az igazgatóság felszólított, hogy oly szénégetőkről mielőbb gondoskodják, a kik e mesterséget a kész szénnek kaskaszámra való megfizetése iránt üzik, a szükséges fa összeszedését, felapítását és összerakását is ez árba számítván.

Az így nyert szén egyelőre az ungvári fluderen az ottani lakatosok és kovácsok szükségletének kielégítésére fordítandó; az Ungvár-esapi vasutmegnyitása után azzal távolibb vidéekre is meglehetően a kereskedést nyitni.

Ugyanily és gyéritések vagy rendes ölfavágások útján nyerhető fával lesz mielőbb a mész és tégláégetés megindítandó.

A végleges rendezésig való teendőkhez számítom:

- a) az erdőhasználat lehető összpontosítását, úgy az ölfára mint a fűrésztonkókra s egyéb épületi és műszerfára nézve;
- b) egy nagyobbserű faárugyár felállítását a fluderen.

A fahasználat összpontosítása.

Hogy a fahasználat kevés helyen összpontosíttassék, azt főleg két körülmény igényli.

Először is oly erdőgazdaságban, mely eddig terményeinek körülbelől csak tizedét tudta értékesíteni s ahol azok teljes felhasználása, melyre törekedni kell ugyan minden erővel, valószínűen mégis csak számosabb év fáradalmai folytán lesz elérhető; oly erdőgazdaságban tehát a kezelés költségeit lehető legesekélyebbre s azon határig kell leszorítani, melyen belül a jobb jövő előkészítése nem veszélyeztetik. Ez pedig csak a használat oly összpontosítása útján érhető el, minél fogva az

arra és a gazdaság többi ágaira vonatkozó munkálatok a személyzet lehető legkisebb száma által hajthatók végre.

A használat ily összpontosítását továbbá a Lo Prestiféle vasutak alkalmazása is megkívánja, miután ezek előnyei ugyanazon vonalra nézve a szállított tömegek nagyságával és azok szállítási idejének rövidségével egyenes arányban állanak.

Tekintettel e körülményekre, rendeltetett:

- a) hogy a tőzifa főtömege az ókemencei pagony Szürovavölgyében vágassék, melyről a szállítás egész az ókemence-ungvári csatornáig Lo Presti pályán lesz eszközendő;

tüzifavágás továbbá még a remetei völgyben lesz az ottani vasgyárak szükségének fedezésére;

a fenyőfahasználat egyelőre a sztavnai pagony lieszkovai völgyére szorítottatott. Szálfák azontul ugyanazon pagony Tichavölgyében is lesznek eléállítandók;

a ramaszok és szálfák kiszállítására a lieskovai völgyben Lo Presti vasut fog építtetni, miért is annak területére nézve a szükséges mérési és becslési munkálatok készítése szintén elrendeltetett;

különösen meghagyatott még, hogy a fenyvesekben rendes vágásokat vigyenek; mert eddig azokat csak rendszer nélküli szállalás útján használták: így nemcsak hogy mindenütt épen a legjavát szedték ki, de a használat emellett a szállítási költségek rovására az illető állabok majdnem egész területén alkalmaztatott; a mi e járhatlan rengetegekben az ellenőrzést is igen bajossá tette és számos visszaélésre szolgáltatott alkalmat;

- b) a már épülő ókemence-ungvári csatorna körülbelül 160 lóerejű állandó vizet fog szolgáltatani, mely nem csak fausztatásra, hanem nagyobb szerű fűrészgép és egyéb faárúk gyárának hajtására is föl leendő használható.

Az építendő fűrészművel következő előnyök lesznek elérhetők:

1. a szanaszéjjel szórt kis fűrészek működése megszüntetvén, az összes fűrészanyag készítése Ungvárt fog összpontosíttatni; ennél fogva pedig nemcsak jobb és szebb áru lesz előállítható, de a deszkák eddigi fuvarbére is meg fog takaríttatni;

2. miután az Ung folyója az ókemencze-ungvári csatornáig csekély költséggel lesz annyira szabályozható, hogy azon ne csak ramaszok, de egész szálfák és tutajok uszhassanak le: a fűrész felállítása után a ramaszok és a zsindely készítése a vágásokban megszüntetik; az összes fenyőfakészlet egész szárlakban hozatik a fluderre s ott a fának minden része lehető legelőnyösebben fog fölhasználtatni; a mi deszkának nem való, lécznek, szőlőkárónak s a mi egyébre nem alkalmas, tűzfának feldolgoztatni;

miután most a ramaszok kimetszése után fönmaradó törzsrészek az erdőn rohadnak és a zsindelykészítés helyein valódi pusztítást üznek. A zsindelyes ugyanis minden fát, mielőtt levágá, hasadékoságára nézve megkostol s ha leeitette, gyakran csak egy két zsindelytönköt használ föl belőle, a többi ott vész; mert a nagy területeken elszórt törzsrészek oly erdőkből, ahol szekérutnak nyoma sincs, csak aránytalan költséggel lennének kiszállíthatók;

kivánatos lévén különben, hogy tekintettel az említett nagyszerű vízerőre, a fűrészgép oly készülékekkel hozassék kapcsolatba, melyek a faipar-cikkek lehető legtöbb nemeinek előállítását teszik lehetővé: felszólíttatott az ungvári igazgató, hogy nagyszerű fűrészműre és faárugyárra nézve tervet és költségvetést terjesszen föl.

Azon intézkedések, melyek az ungvári erdőgazdaság jövője tartós emelésének vehetnek alapot, a következőkre terjednek:

- a) az erdőségeknek gazdasági új felosztása és egy királyi vadászterület kihasítása;

- b) a személyzet létszámának és fizetésének szervezése;
- c) az erdőrendezési munkálatok megindítása és mielőbbi végrehajtása;
- d) a belfogyasztás fokozása, üveg- és porcellángyárak föllállítása által;
- e) a közlekedési vonalak lehető legolcsóbb helyreállítása;
- f) a naptaforrások okszerű kiaknázása;
- g) a járdaköveknek való pala értékesítése.

Az erdőségek beosztása és egy királyi vadászterület kihasítása.

Ez erdőségek 7 pagonyra voltak felosztva, melyek nevei Ungvár Gerény, Ó Kemencze, Perecsény, Nagy Berezna, Stavna, Lyutta és Remete.

Tekintve a használat már említett összpontosítását és az egész termés értékesítésének az idő szerint még lehetetlenségét, az erdőgondnokságok száma négyre szállított le.

Az új pagonyok határai a térképen vannak megjelölve és neveik I. Ungvár, II. Ó Kemencze, III. Stavna, IV. Remete.

Használat szempontjából az ungvári erdész föladatát a tűzifa egyrészének készítése és az összes tölgyerdők értékesítése képezi; az ókemenczei a tűzifa főtömegét, a stavnai a fenyőfaneműeket állítandja ki, a remetei pedig a hasonló nevű vasgyárak faszükségletét fődözeni.

Királyi vadászterület

A remetei pagony egy része Ő Felsége számára vadászterül lett kihasítva.

E terület a térképen külön van megjelölve. E helyiség különösen alkalmas oly vadászat létesítésére, a minőnek — ha

majd rendben lesz — párját Európában felmutatni nem lehetend.

A vadászat tárgyait medvék, vaddisznók, szarvasok és hiúzok képezik s arra nézve, hogy a vad ott mily mennyiségben és minőségben fordul elő, elég lesz megemlítenem, miszerint a legközelebbi múlt évek egyikében az említett területen 49 vaddisznó s ezek között nem egy 4—5 mázsás is lövett és hogy ott minden évben számosabb medve és szarvas, meg egy két hiúz esik.

Emeli e terület előnyeit, hogy az, Schönborn gróf munkácsi uradalmának erdőségeivel határos, hol a vadászat szigorú tilalmazás mellett igen rendszeresen üzetik s hol a múlt télen egy napi vadászat eredményeül 7 medve, 5 szarvas és egy hiúz volt felmutatható.

E vadászat érdekében az igazgatóság föl lett szólítva:

1. hogy mindenekelőtt a polenai birtokra nézve Blaeschkével a közös viszony rendezését barátságos uton kísértse meg oly módon, miszerint abból a vadászatra hátrányos befolyás ne háromolhasson. — Ha ez nem sikerülne, a birtok azonnal birói zár alá veendő s a megosztásig vagy megváltásig a használat a vadászatra való tekintettel szabályozandó;

2. erdőhasználat e területen nem lévén egyhamar szükséges, abból a legelő is kitiltandó s a mennyiben e részt az urbéri viszonyok még rendezetlenek, azok szabályozása első sorban szorgalmazandó és a legerélyesebben végrehajtandó;

3. a vadászterület törvényszerűen kitábláztassék;

4. ezek megtörténvén alkalmas helyeken sónyalatok állíttassanak;

5. medvék, vaddisznók és szarvasok számára megfelelő fekvésű tisztásokon ivott amott egy két holdon burgonya, tengeri és zab termesztendő; végül

6. az igazgatóság a „Falesova Luka“ nevű urbéri rétecskét csere útján vagy örök áron a kincstár birtokába keríteni iparkodjék s azután egy ott felállítandó királyi vadász-

tanyára, egy annak közelében építendő erdőőri lakra nézve tervet és költségvetést terjesztszen fel;

a királyi vadásztanya legyen pinczével is ellátott emeletes épület, melynek emelete 6—7 szobára és egy nagyobb ebédlőre, földszinte pedig egy konyhára, egy kamrára, és 5—6 szobára felosztandó.

A személyzet létszámának és fizetésének szervezése.

Az ungvári uradalom utolsó szervezése alkalmával az erdőtiszték személyzetét képezték:

- 1 erdőmester,
- 2 erdőbíró,
- 9 erdész,
- 1 tiszti őrnök,
- 1 raktárnok és
- 1 raktárszámvivő.

Az altiszti személyzetet pedig tették:

- 1 huszár,
- 1 hajdu,
- 3 raktárőr,
- 40 erdőőr és
- 32 kerülő.

A tiszti személyzet járandóságainak

pénzértéke	14,878 frt 05 kr.
az altiszti személyzeté	6,989 „ 15 „
összesen	<u>21,867 frt 21 kr.</u>

évenként.

A mezőgazdasági tárgyak és királyi kisebb haszonvételek ellátására külön személyzet állott fen, mely évenként összesen 23,654 frt 95 krba került.

Az ungvári uradalom összes személy-

zetének évi járandóságai tehát 45,522 frt. 16 kr. pénzértékre rugtak.

A személyzet e szervezése annak idején, nevezetesen amíg a mezőgazdaság is házilag kezelteték, megfelelőbb lehetett; mai időben azonban az az erdőgazdaságra nézve igen hiányos, többrészt pedig nagyobbára fölösleges.

Az erdőhivatalnak ugyanis nincs számvivője, minek hátrányait felemlíteni már többször volt alkalmam.

Az erdőmester a gazdaság eredményeiről tudomással nem birt s így intézkedései sem lehettek öntudatosak s az ügyeknek inkább csak oly vezetésére szorítkoztak, amint azok jól-rosszul önmagukból fejlődtek.

Hiányzott továbbá az erdőrendező s így a gazdálkodás minden okszerű alapot nélkülözvén, inkább csak az önkényt ajánlkozó fogyasztás a milyen olyan kielégítésére szorítkozott s az erdészek nem sokkal többnek, mint az értelmetlen favágók nem különb felügyelőinek voltak nevezhetők.

A pénztár kezelése az adóhivatalra volt bízva s általa nyomasztó mellékfoglalkozás gyanánt a közönség kényelmetlenségére s így az értékesítés hátrányaira kelletlenül és hiányosan eszközöltetett.

Ellenben a pagonyok száma és a sokféle forgácsolt használat minél több erdész elhelyezhetése kedvéért látszott megállapítottnak, a helyett, hogy a termés 10-ed részének használatát lehető legkevesebb helyre szorították s az erdészek számát az akkép elállhatott szükséghez arányosították volna.

A mezőgazdasági tárgyak bérbeadását és a bérlők fölötti felügyeletet az erdőhivatal eszközölné, melynek két ispán lett alárendelve, kinek egyike Ungvárt, másika pedig Nagy Beréz-nán helyeztetik el.

Hogy tehát az ungvári uradalom érdekei megóvhatók és minden irányban előmozdithatók legyenek s hogy beállhasson a jövő, melyre ez uradalom természetes minőségénél s benne

felhalmozott kincseknél fogva kétségtelenül hivatva van: annak erdő és mezőgazdasági kezelésére következő személyzet állítatott fel.

Az igazgatósághoz beosztatott:

1. A pénztári személyzet, mely külön naplók vezetése mellett az erdő és mezőgazdaság, valamint a vasbányák és vasipar pénzügyeit kezeli, állván

1 pénztárnokból és

1 pénztári ellenőrből.

2. Uradalmi orvos. Tekintve a kitett tisztviselőket, továbbá az orvos nélküli helyeken elszórt nagyszámu altiszti személyzetet, végül a bánya és vasgyármunkásokat, meg a szénégetők telepítvényét, kincstári orvos neveztetett ki.

De megkivánja az értelmes orvost a jelenleg tökéletesen elhanyagolt uzsoki fürdő emelésének érdeke is.

E fürdő valaha lengyel és magyar hölgyek és urak kedvelt találkozó helye volt; sőt történelmi nevezetességgel is bír, a mennyiben állítólag itt terveztetett az 1830-iki oroszlengyel forradalom és oda menekültek legelőbb a bujdosó lengyel hazafiak.

Az uzsoki fürdőt, mely főleg női bajok ellen igen hathatósan mondatik, lengyel asszonyságok most is szívesen látogatják és e kies fekvésű helynek a Beszkidákon vezetett jó ut felépítése folytán bizonyára mindig növekedő számmal lennének látogatói, ha ott — nem mondom kényelemről — hanem csak a legkiválóbb életszükségek kielégítéséről lenne gondoskodva.

Most azonban a vendégnek nincs hol laknia, fürdők igen csekély számmal vannak és azok is a legkezdetlegeseb állapotban; étel ital semmi áron sem kapható, sétányokról, mulatságról sat. szó sincsen.

Az igazgatóság tehát felszóllittatott, hogy nyilatkozzék, mi uton lehetne e fürdőt rövid idő alatt tetemes költség nélkül megfelelő állapotba helyezni s annak felemlített bajain a legrövidebb uton segíteni.

Egyelőre az igazgatóságnak az üresen állott és összeomlóban lévő ottani harminczadépület oly felszólítással adatott át, hogy annak a fürdővendégek számára, felhasználását illetőleg, tervet készíttessen és azt felterjeszse.

Az erdőhivatalt képezik:

- 1 erdőmester,
- 1 ellenőrködő főerdész és erdőrendező,
- 1 építészeti mérnök,
- 1 számvivő,
- 1 rakrártiszt,
- 1 raktári ellenőr,
- 3 első osztályu,
- 1 másodosztályu erdész,
- 2 ispán,
- 3 gyakornok 1 frnyi napidíjjal,
- 3 gyakornok 80 krnyi napidíjjal.

A gyakornokok közül fel-felváltva három az igazgatóságnál, az erdőhivatalban és az építészeti mérnök mellet fog működni, a többi az erdőrendezés ügyeiben és sürgős esetekben az erdészek segédjekép fog alkalmaztatni.

Építészeti mérnökre okvetlen szükség van, nemcsak azért; mert a kincstári épületek, koresmák stb. száma ez uradalomban az oda tartozó melléképületeken kívül 210-re megy s már ezek folytonos jó karban tartása is egy embernek majdnem egész idejét igénybe veszi, de mert Ungvárt ezenkívül most nagyszerű új építkezések is folyamatba léptek, melyek közül csak a munkában levő csatornát és ahoz tartozó vízi építményeket, a faiparczikkek fölállítandó gyárét és az építendő Lo Presti vasutakat említem.

A mérnök feladataihoz tartozik végül a többi kincstár-épületekről is oly telekkönyvet készíteni, minő az ottani gazdasági épületekre nézve igen részletesen és alaposan már is összeállított.

Az erdőhivatal altiszti személyzetét képezik:

1 fűrészmester, ki a vízi építmények és vaspályák felügyeletével is meg lett bízva és az építészeti mérnök műszaki segédjeül szolgál; 3 raktárőr, kik a raktárak körül felvátva éji szolgálatot is teljesítenek;

2 csatornaőr,

28 erdővéd és

29 erdőőrsegéd,

1 vinczellér az ungvári és

1 a gerényi szőlő számára.

A 39 holdnyi ungvári szőlőre nézve, miután ott rosz bor terem, melynek árából a mívelési költségek sem kerülnek ki, az igazgatóság föl lett szólítva, véleményt mondani, ha nem volna-e czélszerűbb azt kisebb részletekre felosztva árverés útján örök áron eladni.

Az altiszti személyzet felosztását illetőleg következő intézkedés történt:

A fűrészmester, a raktárőrök és a csatornaőrök egyike a fluderen laknak; a csatornaőrök másika Ókemenczén helyeztetett el.

Radvanczon, Gerényben, Daróczon, Czigányóczon, Nagy Lázon, Hoszszumezön, Árokon, Lumsuron, Perecsényben, Dubrinicson, Nagy Bereznán, Kis Bereznán, Csornoholován, Kosztrinán, Lyuttán és Tichán egy egy erdőőr és egy egy segédőr.

Remetén, Polenán és Sztavnán két két erdőőr és két két segédőr.

Ókemenczén két erdőőr és egy segédőr.

Ungvárt, Felső Domonyán, Cservenyiczán és Huszákon egy egy erdőőr.

Nyeviczken, Ráhonezán, Uzsokon, Sztuzsiczán egy egy segédőr, Petroczon pedig két segédőr fog lakni.

A személyzet évi járandóságainak értéke a következő táblázatból tűnik ki.

Sorszám	A hivatal		Járandóságok					Megjegyzés
	megnevezése	rang-fokozata	Kész-pénz fizetés frt.	F a		Lótar-tási és utazási átalány frt	Össze-sen frt	
				81	érték a 6 frt frt.			
	Az igazgatósághoz tartozó személyzet.							
1	Pénztárnok . . .	IX.	900	15	90	.	990	
2	Pénztári ellenőr . .	X.	600	12	72	.	672	
3	Orvos	X.	600	12	72	400	1072	
	Összesen . . .	.	.	.	.	.	2734	
	Erdőhivatal.							
1	Erdőmester . . .	VIII.	1200	18	108	700	2008	
	Ellenőrök főerd.							
2	s erd. rnd. . . .	IX.	900	15	90	600	1590	
3	Építészeti mérnök	IX.	800	15	90	500	1390	
4	Raktártiszt . . .	X.	700	12	72	.	772	
5	Raktári ellenőr . .	XI.	500	10	60	.	560	
6	Számvivő	X.	700	12	72	.	772	
	1 első osztályu erdész	X.	700	12	72	400	1172	A 400 forintnyi utazási és lótar-tási átalány a szta-vnai erdő-gondnok-sághoz van kötve.
8	2 első oszt. erd.	X.	700	12	72	300	1072	
9	1 másod oszt. erd.	X.	600	12	72	300	972	
10	2 ispán	XII.	500	10	60	300	860 860)	
11	3 gyakornok 1 frttal	XII.	365	.	.	.	1095	
12	3 „ 80 krall	XII.	292	.	.	.	876	
	Összesen . . .	.	.	.	.	.	15071	

A második osztályú erdészeknek az első osztályba való előléptetését, a tűzifa járandóság beszámítását, lótartási és utazási átalánnyal összekötött köteleességeket és a tiszteknek kaszálóval, legeltetési és makkoltatási joggal való ellátását illetőleg, a Béga és Marosparti erdőszemélyzetre nézve megállapított elvek itt is alkalmaztatnak. — Az altiszti személyzet évi járandóságainak értéke a következő táblában van kimutatva.

Sorszám	Az állomás megnevezése	Járandóságok					A megállapított szám összes évi járandóságai értéke	Megjegyzés
		Kész- pénz	F a		Össze- sen			
			81	érték a 4 ft.				
						frt		
1	Fűrészmeister . . .) utazási átalánya . .)	400) 120)	8	32	552	552	Az altisztek szállással is, vagy a mig ez nincs, a készpénzfizetés 10%-jával egyenlő szálláspénzzel, továbbá megfelelő térséggel kaszálóval és legelővel lettek ellátva.	
2	5 I-ső oszt. erdőőr . .	300	8	32	332	1660		
3	10 II-od „ „ . .	250	8	32	282	2820		
4	18 III-ad „ „ . .	200	8	32	232	4176		
5	29 segédőr . . , . .	36	4	16	52	1508		
6	2 vinczellér	36	4	16	52	104		
	Összesen	.	.	.	.	10820		

Az erdőőrök ajánlott számába a raktár és csatornaőrök ajánlott száma is bele van foglalva.

Az erdő és gazdatisztek ajánlott évi járandóságainak értéke tehát 15.071 frt
az altiszteké 10.820 frt

Összesen. . 25.891 frt

Összehasonlítva ez összeget a személyzetnek az utolsó szervezés szerinti évi járandósá-

gai összegével 45.522 frt 16 kr.

19.631 frt 16 kr.

évi megtakarítás tűnik ki.

Az ungvári erdőtiszteknek valamivel nagyobb készpénzfizetés és lótartási, — meg utazási átalány adatott; mert az erdőmester és a főerdész kerülete 30□ mérföldnyi térségen fekvő 180,000 hold erdőre terjed; mert a pagonyok is nagyobbak, mint az ország bármelyik egyéb erdőhivatalában. A hivataloskodás tehát ott minden egyes tisztviselő megfeszített szorgalmát és összes tetteijét fogja igénybe venni; azontul pedig a talaj szegénysége, az éghajlat zordonsága és az élelmi szerek nagyobb árai mellett több költséggel is jár ott az élet, mint például a Bánátban vagy a Marosmentén. Különösen a sztavnai erdész minden élelmezési szert Ungvárról, tehát körülbelől 11 mérföldnyi távolságról, kénytelen beszerezni.

Az erdőrendezés.

Az igazgató első teendőjét képezendi az erdőrendezési munkálatok megindítása.

E részt mindenekelőtt az ungvári uradalom katasteri térképeiről pontos másolatok készítése rendeltetett el. E térképeket az erdőrendező a részletes felmérés és térkiszámítás-alapjául használandja.

Ezzel párhuzamosan, sőt azt megelőzőleg is, némely részeiben pedig a mérések végrehajtása után az erdőrendezés föladatai leendnek:

1. Az összes erdőknek minden pagonyban a következő főcsoportok szerinti felosztása:

- a) fenyvesek és fenyőkkel elegyes bikkesek;
- b) a lázi vasbányák felé hajló bikkérdők;
- c) a tölgyesek és
- d) az összes többi állabok

Magában értetik, hogy némely pagonyban a fentebbi csoportok csak egy — kettője fog előfordulni és mind a négy talán egyben sem.

2. E csoportok mindenikének osztályozása és osztagozása.

4. Az osztagok erdészeti leírása.

4. Az összes erdők osztagonkénti térkiszámítása.

5. A korosztályi viszonyok kitüntetése pagonyonként és külön-külön az említett csoportok szerint.

6. Az összes erdőknek termőképességi különbségek szerint felosztása.

E munkálatok megkezdésénél, azok és a beosztás netalán szükséges további üzemosztályokra, meg az egyes üzemosztályok vágásrendjének tervezete a ministeriumhoz megbirálás és illetőleg helybenhagyás végett fog felterjesztetni, hogy azután az egyes üzemosztályokra nézve a fordattartam, az üzemmód, a használat és az újraerdősítés főelvei megállapitassanak és végül 10 évre részletes gazdasági terv készülhessen.

Közlekedés.

Az erdőrendezés egyik legfőbb feladata a közlekedés oly helyreállítása, min szerint termékeinkkel azok piaczeit minél csekélyebb szállítási költséggel elérhessük s hogy azokat eszerint a fa tőárának emelése mellett is lehető legolcsóbban és az első időben a mostaninál is olcsóbb áron adhassuk. Mert csak így leszünk képesek azon versenytől, melylyel most Ungvárt a tűzifára, szénre, mészre és fűrészárura nézve megküzdeni kénytelenek vagyunk, megszabadulni és saját ebbeli terményeinken vezetéség nélkül tultenni.

Arra nézve, hogy áruinkkal Ungvárig juthassunk, a legfontosabb lépések az ökemence-ungvári csatorna és a Lo Prestiféle vasutak építése által meg lesznek téve és az erdők belsejében azután főleg még az Ung olyatén szabályozása ma-

radand hátra, melynélfogva az biztosan és az év hosszabb időszakán át tutajozható leend.

Ily czélból az erdőrendezőnek az igazgatóság útján meghagyatott, hogy az Ung medrének részletesb tanulmányozása alapján e részt is tervezetet készítsen.

Elhalaszthatatlannak mondható az összeköttetés helyreállítása Ungvár és a Tisza között Csap mellett; mert ez elérve lévén, a fában szűkölködő egész alföldet, azaz: a Tisza és az építendő csongrád-pesti csatorna vidékét, az ungvári erdőségek természetes piaczául tekinthetjük, hol úgy a fának mint a faszénnek, mésznek és téglának biztos fogyasztójára számíthatunk.

E vonalra nézve a rendesnél könnyebb szerkezetű gőzmozdonyú vasut építése van folyamatban és az igazgatóságnak meghagyatott, hogy Csapon alkalmas rakhelyről gondoskodjék.

Üveg és porcellángyárak felállítása.

Üveg és porcellángyárak fölállítására nézve a tárgyalások e ministerium részéről folyamatba léptek és remélhetőleg nem sokára kivánt eredményre fognak vezetni.

A naphataforrások kiaknázása.

A naphataforrásokat illetőleg az igazgatóság utasított, hogy alkalmas tisztet a szomszéd Gácsországba küldjön, ki az ottani naphataforrások régóta folyamatban levő kiaknázását tanulmányozván, e részt javaslatot tegyen.

Járdakövek értékesítése.

Tekintettel arra, hogy az összeköttetés Ungvár és az ország többi részei közt nemsokára helyre lesz állítva s így a piac az ottani járdakövekkel is meg lesz közelíthető, az igazgatóság felszólított, hogy ezek termelésére és értékesítésére nézve is ajánlatot tegyen.

Végül a földmívelési mininisterium a pénzügyminister fel-
szóllítása folytán az ungvári uradalomba, mely oly nagy és
soknemű kincsekben annyira bővelkedik, e nyáron a földtani
társulat néhány tagját küldendi ki, hogy az ottani viszonyokat
földtani tekintetben tanulmányozván, azokra nézve minél rész-
letesb térképet és jelentést terjeszszenek föl.

IV.

Szomolnok.

A szomolnoki igazgatóság erdőségei három pagonyra
oszolnak, melyek közül

a szomolnoki	12.870
az óvizi	12.000 és
az aranyidkai	3.163

összesen 28.033 kat.

holdra terjednek.

Fanemekre nézve Aranyidkán a bikk 0,65, a jegenyefenyő
0,25 és a tölgy 0,10 térrészt foglal el; miglen a többi két pa-
gonyban a jegenyefenyő 0,60, a luczfenyő 0,10 és a bikk 0,30
térrészre terjed. Az agyagpala kőzetből mállott talaj igen jó
fatermőképességgel bír s az ottani erdőgazdaság a használat,
valamint az újraerdősítés módját illetőleg is dicséretre méltó.
A személyzet feladatának szorgalommal és becsülettel felel meg.

A szomolnoki erdők az ott uralkodó rendszeres és egész-
ben véve okszerű kezelés folytán azok közé tartoznak, melyek
a múlt korszakban is bár nem nagy, de mégis év és holdan-
ként majdnem 54 krnyi jövedelmet szolgáltattak.

Hogy az eredmény nem volt nagyobb, annak tulajdonit-
ható, miszerint a tartamos évi termésnek aránylagosan csekély
része használtatott és értékesített.

Az előbbi ugyanis a szomolnoki két pagonyban évi 15.300,
az első tíz évben pedig tekintettel a felhalmozott élőfakészlet

fölöslegekre, évi 19,300 köbölre tehető, miglen a kimutatott használat nem többre mint 8400 köbölre ragott és az utóbbi 8—9 év alatt majdnem egészen gyéritések után nyert, elnyomott és száradó törzsekből vagy feküfából földöztetett.

A használat e csekélysege, részint a fogyasztók hiányában, részint azon nem jól értelmezett takarékoságban leli megfejtését, mely a bányaigazgatóságoknál mindenütt napirinden volt és mely azon téves nézeten alapult, hogy az élő erdőt, bizonyos koron túl is, haszonnal lehet tartogatni.

E nézet alaptalanságát illetőleg elég felemlíteni, hogy a letarolt öreg erdők helyén okszerű mívelés mellett keletkező serdény nagyobb tömeggel növekszik évenként, mint a vághatóságnak a legnagyobb termőképességre alapított korán túl tartogatott állabok; minélfogva a bizonytalan és sok esetben valószínűtlen jövő szükséglet eshetőségét szemmel tartó ily takarékoskodás nem igazolható, miután e mellett az évi termésnek még értékére nézve is veszteségek szoktak beállani.

E pazarló fukarkodás elvei uralmának tulajdonítható, hogy a szomolnoki igazgatóság a bányakincstár szükségei fedezésére mult időkben nagy mennyiségű fát drága pénzen vásárolt és hogy a rezet feldolgozás végett Szomolnokról Maluzsinára szállítatá; minek eredményéül e réztelepek tetemes kárral dolgozván, végtére mindenestől potom áron eladattak; a szomolnoki erdők nagy része pedig tuléretté vált.

Azon elv tehát, hogy lehetőleg az egész tartamos fatermes felhasználtsassék, itt is fog alkalmaztatni, mire most a felső Magyarhoni vasipar feléledése mellet igen előnyös időpont állott be.

A szomolnoki igazgatóság alá rendelt birtokösszeség jóvelmelei fokozása érdekében, a csekély terjedelmű és értékű mezőgazdasági tárgyak kezelése az erdőszemélyzetre ruházott és az erdőhivatal maga is megfelelőbben szerveztetett,

A mezőgazdasági személyzetet ugyanis itt egy mezőgaz-

dasági gondnok és egy ellenőrködő őrnök; az erdőhivatal tisztí személyzetét pedig

1 erdőmester,

1 erdőrendező és ellenőrködő főerdész és

3 erdész

képezék. kiknek összes járandóságai pénzértéke 7902 forint 34 kr-ra rugott.

Miután azonban Szomolnokon ez erdőrendezési munkálatok az aranyidkai pagonyt illetőleg tökéletesen befejezvék és a többi erdőkre nézve is csak a munkálatok összeállítása van hátra: az erdőrendezés végett itt külön tisztviselőre már nincs szükség és az illető munkálatok végbefejezése, valamint a további nyilván tartás is az erdőmester közvetlen vezetése alatt és felelőssége mellett a beosztott erdőgyakornokok és részben a kezelő erdészek által eszközölhető. De e tisztviselő is, mint ellenőrködő főerdész főlöszleges, miután az erdőhivall területe nem oly nagy, hogy azt az erdőmester ellenőrizni egy-maga ne lenne képes.

Szükséges volt ellenben, hogy az erdőhivatal számvivővel láttassék el; mert csak így lehetend az erdőmestertől jogosan elvárni, hogy az tulajdonképi feladatának sikerdús eredményel feleljen meg és hogy az, másrészt a gazdaság mindenkori állapotára nézve tiszta áttekintettel bírjon s annak alapján öntudatosan működjék.

Az erdőtisztí személyzet új szervezetét alább közölén, előre bocsjátom, hogy az egyesek úgy pénz, mint fajjárandóságai valamivel magasabb összegekre tétettek, mint például a bánátikaé, nemcsak azért, mert az egész kiadásra nézve még így is megtakarítás éretett el, hanem főleg a következő okoknál fogva:

a szóban forgó terület éghajlata oly zord, hogy a fűtés évi időszaka 8 hónapig is eltart; ennélfogva a talaj mezőgazdasági termőképessége is oly csekély, hogy az erdész, ha szántófölddel el is láttatik, abból hasznót csak feltételesen

merithet s így, például a bánáti erdészekhez képest hasonló fizetés mellett mindig érzékeny hátrányban maradna.

E fölött a magas és meredek hegységek között a szolgálat nehézségei is sokkal nagyobbak mint a szelid éghajlatu síkságban. Végül Szomolnok városa annyira nélkülözi a nevelő intézeteket, hogy a tisztviselők gyermekeik legegyszerűbb kiképzését minden kivétel nélkül távolibb városokban drágán fizetni kénytelenek.

Az erdő és mezőgazdasági tárgyak ellátására a fentebbi elvek alapján alkalmazott személyzet létszámát és annak járandóságait a következő tábla mutatja ki:

Sorszám	A h i v a t a l		J á r a n d ó s á g o k						
	megnevezése	rang-fokozata	Kész-pénz-fizetés frt	F a			Lótar-tási és utazási átalány	Összesen	
				8l	érték 7 frt			frt	kr
					frt	kr			
1	Erdőmester	VIII.	1000	25	175	.	500	1675	.
2	Számvivő	X.	700	15	105	.	.	805	.
3	1 első osztályú	X.	700	15	105	.	250	1055	.
4	2 másod „ „	X.	600	15	105	.	250	955	.
5	1 gyakornok 1 fittal	XII.	365	.	.	.	.	365	.
								292	.
6	2 gyakornok 80 krral	XII.	292	.	.	.	.	292	.
	Összesen	.	.	.	.	.	.	6394	.

A fentebbi tábla végösszegét 6.394 frt

az erdő és mezőgazdasági tiszttek

eddig járandóságainak 7.902 frt 34 krra

rugó pénzértékével összehasonlítva kitűnik, miszerint az új szervezéssel elért megtakarítás 1508 frt. 34 krt tett.

V. S ó v á r

E sóbányaigazgatóság kerülete a sóvári és a keezer-peklini kamara, meg a liesérdi hagyományozási uradalmat foglalván magában

összesen 17361^{1153/1600}
holdra terjed.

Elfoglal pedig

az erdő	15997 ^{969/1000}
a szántófold	1730 ^{70/1000}
a rét	345 ^{458/1000}
a kertek	105 ^{185/1000}
a közös legelő	913 ^{1141/1000} holdat.

A fentkimutatott erdőterület a múlt korszak 1862—66-ik évei átlagában év- és holdankint nem több mint 18 krt jövedelmezett.

Az eredmény e csekélyisége főokait képezék:

1. a személyzet hiányos szervezéséből folyó hátrányok és
2. a fatermés aránytalanul csekély részének értékesítése.

A személyzet szervezésének hiányai általánosokra és különlegesen erdésziekre oszthatók.

Általános hátrányokul tűnnek fel:

- a) magának az igazgatóságnak hiányos szervezése és
- b) az, hogy annak három pénztára s így e részt igen fölösleges személyzete volt, miután ugy a só, mint az erdő és a mezőgazdaság pénzügyei a gazdasági ágak szerint elkülönített naplók vitele mellett ugyanegy pénztár által kezelhetők;
- c) hogy a mezőgazdasági csekély terjedelmű tárgyak érdekében külön személyzet állott fen, bárha azok ellátása teljes megnyugvással az illető erdőszemélyzetre bízható.

Szervezés.

Az igazgatóság szervezetének főhiánya az volt, hogy terjedtebb hatáskörrel ellátható igazgatóság Sóvárt tulajdonkép

nem is létezett s hogy e birtokra nézve az igazgatóságot a ministerium képezé.

E bajon a személyzetnek egy számtiszttel való kiegészítése útján lett segítve, az igazgatóság egyuttal az államjavak többi igazgatóságainak kiadott hatáskörrel felruházva.

Az illető erdők jelenleg három erdőgondnokságra voltak osztva, a mint ez a mellékelt térképen látható; az erdőhivatal személyzete pedig:

1 erdőmesterből és 1 irtokból állott.

Az erdőmester föladatát tehát nemcsak az összes jelentések és kimutatások szerkesztése, de még a számodások összeállítása is képezé; így természetes, hogy tulajdonképi rendeltetése főtárgyára, a külgazdaság felügyeletére és a jövedelem forrásainak fölkeresése és érvényesítésére igen kevés ideje maradt. E hivatal személyzete tehát egy számvivővel és megfelelő számú gyakornokokkal szaporított meg.

A pagonyok száma ellenben fölösen nagy volt; ennél fogva a kakasfalvi és klauzurai pagony egybeolvasztatott, miután e terület összefüggő erdőségei ugyanazon fővölgyben fekszenek és a használat czélszerű összpontosítása folytán egy tisztviselő által könnyen elláthatók: főleg miután ez Kakasfalván helyezett el, ahol tölgyerdők vannak, melyek az erdész gyakoribb jelenlétét azért veendik igénybe, mert azok fája nagyrészt csak a törzsek egyenkinti eladása útján leendő értékesíthető.

Az erdővédek száma 26 volt, egyenkinti járandóságaik évenként 127 és csak néhány esetben 221 frtra rugtak.

A szám fölösen nagy, a fizetés pedig aránytalanul csekély vala; abból megélni nem lehetett s így az illetők nyomorogni s utoljára visszaélésekhez is folyamodni voltak kénytelenek.

Az erdőőrök száma tehát 19-re apasztatott s ezek közül:

3 Klausenthalban,

1 Hradován,

1 Abrányon,

2 Gulviszon,

- 1 Stavencezen,
2 Sósujfalun,
1 csatornaőr Sóvárt,
1 „ Szigardon,
1 erdőőr Vörösvágásban,
1 „ Keczer Lipóczon,
1 „ Mudróczon,
2 „ Keczer Peklinben,
1 „ Herleinben és
1 „ Liesérden lett elhelyezve.

Az erdőhivatal mostani tiszt és altiszti személyzetének létszáma és járandóságai a következő táblázatban vannak kimutatva:

Sorszám	A hivatal		Járandóságok						Megjegyzés
	megnevezése	rang-foka-tata	Kész-pénz fizetes frt	F a		Lőtar-tási és utazási Áta-lány frt	Össze-sen frt kr		
				öl	érték				
								frt	
1	Erdőmester . .	VIII.	1000	18	144 .	500	1644 .	Az erdőhivatal és a kakasfalvi pagony személyzetének hálletménye élenként 8 forint-jával, a keczer-pekinié 4 frt 20 krajával va-mint az ottani tényleges faadakkal számba véve,	
2	Számvivő . . .	X.	600	12	96 .	.	696 .		
3	1 erdész	X.	600	12	96 .	250	946 .		
4	1 „	X.	500	12	50 40	250	800 40		
5	1 erdőgyakornok 1 frttal	XII.	365	.	.	.	365 .		
6	1 „ 80 krral	XII.	292	.	.	.	292 .		
							4743 40		
7	2 első oszt. erdőőr	.	300	8	33 60	.	667 20		
8	5 másod „ „	.	250	8	33 60	.	1118 30		
9	12 harmad „ „	.	200	8	64 .	.	3168 .		
							5253 50		
	Összesen . .	.	.	.	.	.	9996 90		

Erdőrendezés.

Az újon szervezett erdőszemélyzet legsürgösb feladatai közé tartozik az erdőrendezési munkálatok elkészítése és azok alapján az évi fatermés lehető legjobb értékesítése.

Az elsőre nézve az erdők felmérése, osztályozása és osztogozása, továbbá az osztagok erdészeti leírása és pagonyonként a korosztályzati táblák felállítása és az egyes erdőterületeknek a talaj termőképessége szerint való beosztása lesz végrehajtandó s e munkálatok a fordartartam üzemosztályok, mivelési mód ajánlása mellett, a ministeriumhoz felterjesztendők.

A részletes felmérés alapjául a birtokrendezés végett készült térképek fognak használtatni.

Ezen erdőket különben már a hajdani budai erdőfelügyelőség 1806—1807 és 1813—1819-ben is felmérte és gazdasági tervet ezekre nézve is készítettett.

De e tervet sehol sem tartották be, részint mivel a használat kiszámított mennyiségét értékesíteni nem voltak képesek, másrészt pedig; mert a rendszeres gazdálkodáshoz akkor még az erdőrendezőkön kívül nagyon kevesen értettek, és ami a nagy szorgalommal készült költséges munkálatokat egészen hasznavetlenné tette, az volt, hogy a valódi használat osztagonkénti nyilvántartása teljesen elhanyagoltatott.

1861-ben a kassai pénzügyigazgatóság a sóvári uradalom erdősegeire nézve ismét készítettett a következő 10 évre számított használati tervet, de az ennek alapján kiszámított évi fatermés, bárha ez a talaj termőképességéhez és az illető erdők állapotához mérve igen csekélyre volt szabva, még sem értékesítettett. E tervnek különben az a nagy hibája volt, hogy a fenálló viszonyokat tekintetbe nem véve, a kakasfalvi tölgyerdőkre nézve közép erdőüzemet állapított meg.

A közép erdőüzem fogalmából folyik ugyanis, hogy oly erdő, melyet a szerint kezelni szándék, koránál és fanemeinél

fogva a sarjadzásnak még teljes képességével bírjon; a kaskfalvi tölgyerdő azonban már 80—100 éves lévén, a fák tuskói, melyek hivatva lennének erőteljes utónövényzetet szolgáltatni, legnagyobbreszt nem sarjképesek s így a föntartott felfa alatt a makkból kelt növénykéken kívül legfeljebb imitt amott látható még egyegy csenevész sarjacska; a tuskók legnagyobb része elszáradt s a tér gazzal van bennőve vagy begyepesedve.

Ez üzem mód Sóvárt különben még azért sínes helyén; mert ennek czélja rövid fordák mellett lehető legtöbb, de csak gyöngye tűzifát és aránylag kevés épület és műszerfát termeszteni.

Dorongfára azonban itt szükség nincs, miután eddig még a hasábfán sem tudtak tuladni, így bizton állitható, miszerint a sóvári bikkállabok elegendők arra, hogy évi termésökkel az ottani tűzifaszükséglet kielégíttessék, miért is a tölgyerdők okvetlenül műszer és épületfa termesztésre lesznek föntartandók.

A fentebbiekből kitűnik tehát, hogy ott a gazdasági tervnek új alapokon kell készülnie, de az illető munkálatok elkészítése végett külön erdőrendezői állomást szervezni nem látszott igazolhatónak; mert e munkálatok egyszer befejezve lévén, a használat folytonos nyilvántartását és a koronkénti revisiót az alárendelt tisztai személyzet és a beosztott gyakornokok segítsége mellett az erdőmester is végrehajthatja.

E munkálatok minél gyorsabb befejezése végett e szerint e sóvári kerületbe egy ily munkákban jártas erdész tétetett, ki e munka befejezése után állomására visszaküldetik.

Értékesítés.

Az eddigi csekély értékesítés oka nem egyedül és nemis legnagyobbreszt a fogyaszték hiányában keresendő; mert a

sóvári uradalom erdőségeire nézve Eperjes, a többiekre nézve pedig Kassa lévén a főpiacz, ott a fatermés nagyobb része a a személyzet erélyes utánjárása mellett el leend adható.

Főoka annak, hogy az összes erdők legnagyobb részéből t. i. abból, mely a sóvári uradalomhoz tartozik, oly kevés fa értékesítettett, egy okszerű elv helytelen értelmezésében rejlik.

Ez erdők rendeltetése egy részét ugyanis ottani sófőzde faszükségletének fűdözése képezi. Természetes tehát, hogy a fatermés azon része, melyre a fõntnevezett kincstári üzletnek van szüksége, másnak el ne adassék. De ez elvnek oly értelmezése, miszerint ily erdõkből fát magánosoknak eladni akkor se legyen szabad, ha a termés a kincstári szükségletet tulla-ladja, okszerű alappal nem bír.

Bizonyos termõhelyi viszonyok közt ugyanis tömeg és értékkel összevetve legjövedelmezőbb átlagos évi fatermést csak a fák bizonyos korában nyerhetünk; az erdõ vágása a fõntebbitõl eltérõ korban veszteséggel jár, mely az eltérés arányában növekszik.

Ily gazdaság eredménye ugyanaz, mintha valaki tőkét befolyó kamatait terméketlenül hevertetné; sőt annál is rosszabb, miután az évi növekvés, mint az élõ fakészlet kamatja, a megfelelő koron túl mind csekélyebbé válván, idővel egészen megszűnik, míg végül az addig kamatozás nélkül felhalmozott kamatok is eltűnnek. Számos erdõt tudok, mely 100 éves korában holdankint ugyanannyi fát szolgáltatott volna, mint a mennyi annak egy holdján 300 éves korában található; ez esetekben pedig az illetõ talaj 200 évben át tökéletesen parlagon hevert: eltekintve attól, hogy ily 300 éves törzsek rendszerint még csekélyebb használati és pénzértékkel is bírnak mint a 100 évesek.

Az elv tehát, mely szerint oly erdők kezelendők, hol a használat bármi részét maga a kincstár veszi igénybe, csak az

lehet, mely általában véve minden állami erdőségre nézve irányadó s mely szerint oda kell törekedni, hogy az illető talaj, hold- és évenkénti tömeget és értéket egybevetve, lehető legnagyobb jövedelmet tartósan szolgáltatasson, hogy az így nyerhető összes fatermésből másnak csak az adassék el, a mi a kincstár saját szükségletének fedezése után fenmarad.

Az évenként tartamosan használható fatömeg nagyságára nézve következőleg állanak az ügyek.

A sóvári uradalom erdőségei 8620 kat. holdra terjednek s ezekből évenként csekély számításal kerekszámban legalább is 6000 öl bikk és 1000 öl tölgyfa lesz annál inkább vágható, miután ez erdők ily tömeget rendes korosztályi viszonyok közt is kétséggkívül szolgáltatathatnának; miglen itt a tulvágható erdők szembeötlőleg aránytalanul nagy térséget foglalnak el s így fakészletfölösleg létezik, melyből aránylagos rész a rendes természen felül minden évben használható.

A keezerkeplini kerület 6377 kat. holdnyi erdőségei silányabb minőségüket tekintve csekély számításal évenként szintén legalább 4000—80 köblábnyi ilet adhatnak.

Az igazgatóság tehát felszóllítatott, hogy az erdőrendezési munkálatok befejezéseig az évi vágásokra nézve teendő ajánlatok alapjául a fentebbi tömeget vegye és a kincstári szükséglet kielégítése után fenmaradó résznek előnyös értékesítését legfőbb gondjai közé sorozza.

Meghagyatott végül, miszerint az erdőhivatal az évi használatnak mindig kétszeres tömegét tartsa készletben, nehogy akár a kincstár, akár magánosok nyersfával tüzelni legyenek kénytelenek.

Meghagyatott továbbá, hogy a kakasfalvi tölgyesekben behozott középerdőüzemmel föl hagyván:

1. Az e terv szerint eddig vitt azon vágásokból, melyek talaja sík fekvés mellett ekemivelésre alkalmas, a felfát lehető

legelőnyösebben eladják és a tért írtás feltétele mellett 3—6 évi mezőgazdasági használatul bérbe adják; az e részt megkötendő szerződéseket helybenhagyás végett fölterjeszszék, vagy a meghagyott eljárás ellen netalán felmerülő nehézségek iránt jelentést tegyenek.

2. A többi tölgyvágásokból a felfa 5—10 legszebb növésű törzs holdankénti föntartása mellett, szintén eladandó s a vágás tölgyekkel ismét mielőbb beerdősítendő.

Föl kell itt még emlitenem, hogy Sóvárt az épület és műszerfát eddig az alsó átmérők bizonyos osztályai szerint adogatták el; azon feltevésből indulván, hogy az átmérők ez osztályainak állandó köbtartalom felel meg. E feltevésnek azonban nincs alapja, miután egyenlő alsó átmérő, de a fák különböző növése és magassága mellett a köbtartalmak egymástól igen eltérők lehetnek. Az igazgatóság tehát felszólíttatott, hogy az eladás e módjával felhagyván, az illető faemek köblábszerinti árát hozza mielőbb javaslatba s a köbtartalmat ezentul a fa hosszának és valódi középátmérőjének alapján a hivatalos használatul kiadott „Segéd táblák“ utmutatása szerint számítassa ki.

A sóvári usztató csatorna.

Megemlítendőnek vélem még azon uszaacsatornát, mely 1822-ben a sóvári uradalom fővölgyének 5800 ölnyi hosszában padlódeszkából készült. A deszkák azonban gyorsan korhadván e csatorna folytonos kiigazításokat igényel és ezek az utolsó időben átlagosan évenként 5000 frtba kerültek, ami könnyen felfogható, miután az illető anyagot Galicziából hordatják. —

E facsatornában továbbá, miután annak egyes szakjai nem voltak simán egybe illesztve, az usztatás is hátrányokkal jár és főleg a hasábok gyakori kiugrása vagy megakadása és összeszorlódásánál fogva munkások és felügyelők aránytalanul

nagy számára van szükség, mi a költséget nem csekély mértékben szaporítja.

E hátrányok mellőzhetése végett a faalkotmányt eltávolítani és faragott kövekből készült csatornával helyettesíteni már 1859-ben kezdték meg; de e munkával nem igen haladtak elő, miután minden évben legfeljebb 100 ölnyit csináltattak. A gyors befejezés azonban az említett öknél fogva igen kíváncsatos lévén, az igazgatóság felszólított, hogy a faértékesítés fokozása arányában a csatorna hosszabb vonalának átalakítását vegye a költségvetési elősitvénybe; az így eleső faanyagot pedig a régi csatorna hátramaradó részének kiigazítására fordítsa.

E csatorna alsó vége egy másik vele derékszög alatti csatornába nyílik, melyből a beeresztett fát hasábonként kell kiszedegetni és a raktérre ledobni. E munka az usztatás ideje alatt naponként 40 napszámot s ez 40 krjával számítva 16 frtott vett igénybe. Tekintettel a jövőre eléállítandó évi készletet, az usztatás ideje 40 napra s a fának kiszedése költségei 640 frtra tehetők évenként, mely összeg 12.800 frtnyi tőkének felel meg. E költség jórészt megtakarítható, ha a vízintes csatorna úgy változtatik át, hogy a leusztatott fa abból kevés segítséggel önmaga zuhanhasson a rakhelyre.

E meghagyott helyreállítás 6817 frt 71 krba s így a fentebbi összegnek körülbelől felébe fog kerülni, mi mellett tekintetbe veendő még az, hogy a csatorna alatti falazat különben is oly állapotban volt, miszerint azt helyreállítani már mulhatlan szükség lett volna.

A herleini fürdő.

Ez igazgatóság területén még egy fürdő is létezik, mely vizének üdítő erejénél és tájéka nyájas kiességénél fogva egészséges levegője mellett a folyóidék legnevezetesebb fürdői közé tartozhatnék.

A hitet, e szénsavban gazdag vaséleceses forrás hatás iránt, eléggé bizonyítja az, miszerint e fürdőt idényekint 5—6 orvos családja használja; — mondják, hogy Andrásy gróf miniszterelnök ur külföldről hazatérve, szintén e víz gyógyerejének köszönhetően ronesolt egészsége helyreállítását.

Ott létemkor másokkal is találkoztam, akik üdült váltólázból kigyógyulni sehogy és sehol sem tudván, végül e fürdőt látogatták meg s néhány napi vizivás után nemcsak a betegségtől szabadultak, de étvágyuk és erejük is esodás mértékben helyreállott.

Azon elhagyottságnál fogva azonban, mely a kinestár birtokát sok irányban jellemzé, e fürdő is oly állapotban van, miszerint azzal e részt csak az átellenben nagyobbára romokban heverő ránci gyógyintézet versenyezhet.

A herleini fürdő legnevezeteseb tulajdonsága különben az, hogy, nincs vize! Vagy legalább csak oly csekély mértékben van, minél fogva az, nagyszámu vendégek szomját eloltani is kevés. Azon szerencse, e vízben megfürödhetni, csak kivételesen jutott egy-egy látogatónak és nemcsak hogy a kazonokat közönséges patakból éjente titokban hordott vízzel látták el, de állítólag a fürdőkádakból a vizet háromszor négyszer egymásután használták fel s így az, még csak arra sem volt alkalmas, hogy ott valaki az utban fölszedett por szennyétől megszabaduljon.

E víz különben sem arra való, hogy fürdőnek felforraltva használtassék; miután e mütét közben szénsava elszáll, vasrészei pedig lecsapódnak s így gyógyerővel bíró minden alkészétől megszabadul. A forrást tehát csak ivásra kellene használni, vagy a vizet csövekben vezetett meleg léggel magában a kádban igen mérsékelt fokig felmelegíteni.

A herleini fürdőnek különben még egyéb nevezetes hiányai is vannak. Ezekhez sorolhatók főleg a fürdőkamarák és lakszobák csekély száma és a mellett ronda elhagyatottsága.

E részt csak azt említem, hogy e vidéken tartózkodásom alkalmával azon hír merült fel, miszerint a fürdőt a miniszterelnök ur szándékozik látogatásával megtisztelni. Lett nagyszerű sürgés-forgás, mindennemű mesteremberek fölzaklatása, hogy a nedves barátságtalan sötét lebujoznak nevezhető szobák egyikét, ha csak annyira is helyreállítsák, hogy abba tisztességes ember jó szívvél helyet foglalhasson. Mily eredménye lett e rögtönzött iparkodásnak, nem tudom, de alig hihetem, hogy sikerült volna e deszkára mázolt faluval a vidék sivár pusztaságát eltakarni.

A mi e fürdő érdekében hazai kormányunk alatt történt, mindössze is abban áll, hogy a sétányok azelőtt nem tudom mily színű karfáit a nemzet három színével festették be. Ez a fürdőnek vidorabb színezetet kölcsönöz ugyan, de mindössze csak a nyomorúság czifrájának nevezhető.

Ez állapotokon különben nincs mit bámulni, ha Herlein kezelésének eddigi módját vesszük szemügyre.

Idényenkint orvos fogadtatott 2 forint napidíjjal, kinek feladata lett volna a fürdő egészségügyi rendőrségét kezelni, a vendégek panaszait meghallgatni, azok orvoslását illető helyen szorgalmazni s oda hatni, hogy mindaz létre jöjjön, ami a vendégek testi- és kedélyállapotára üdítőleg hatni képes.

Az orvos megválasztásában azonban igen csekély szerencsével jártak el s így a fölszámlált föladatak megoldatlan maradtak.

A fürdőfelügyelő rendszeren a számtartói írások szokott lenni. Ennek sem teendője sem hatásköre egyéb nem lévén, mint a szobák és fürdőkért befolyó pénzt beszedni és a fürdőszolgákat rendszeren tartani, további említésre nem méltó.

Arra nézve, hogy e jobb sorsra érdemes fürdő érdekében, mily mértékű és mely irányban történjenek beruházások, mindenekelőtt a víz kérdése eldöntendő.

Oda tehát legelőre is jelesen szakképzett forrás kutató küldetett ki, Zsigmondy bányamérnök személyében, azon megbízással: miszerint a terület megvizsgálása után véleményt mondjon a fölött, hogy lehet-e ott, mily eszközökkel, pénzerővel és mily gazdag kutat nyerni azon vízből, melynek üdítő gyógyerejét említhetni fentebb volt alkalmam.

Ha igen, e víz nagyobszerű fürdő, különben pedig ivóintézet alapítására lesz haszándó.

Ez esetek bármelyikében azután Herleinra a fürdők ügyében jártas építész fog kiküldetni azon felszólítással, hogy e helynek ivó vagy fürdőintézeté alakítására nézve, ide számítva a lakosztályok, vendégterem stb. helyreállítását is, a rendelkezésre álló tér okszerű felhasználását szemmel tartva, tervet és költségvetést készítsen.

Ezek után meglehetend kísérteni, nem akadna-e egyes vállalkozó vagy részvénytársulat, mely e tervek alapján az építkezést és egyéb beruházásokat önköltségen, de hosszabb időre például 25—30 évre szabott bértartam és megfelelő ár mellett magára vállalná.

Vagy nem akad-e oly vállalkozó, ki szemben a kinestár által eszközözlendő beruházásokkal oly bért igéne hosszabb időre, mely a befektetett tőkének teljesen megfelelné

VI.

H r a d e k.

Általános leírás.

A hradeki erdőhivatal közvetlen kezelése alá tartozó kinestári birtok Liptómegyében a hradeki és lykavai uradalomban fekszik.

A hradekiban e birtokból terjednek:

a beltelkek és kertek	44. ₁₅
a szántóföldek	587. ₂₃
a rétek	1157. ₈₃

a havasok	10964. ⁰³
a közös legelő	2840. ⁵⁰
az erdő	43498. ⁷⁸
az erdőtisztások	9877. ³⁴
és a terméketlen	4245. ¹⁶
Összesen	73215. ⁰⁴

kat. holdra;

a lykavai uradalomban pedig elfoglálnak a kinestári	
beltelkek és kertek	15. ⁶⁹
szántóföldek	694. ⁰⁶
rétek	386. ⁹³
havasok	5205. ⁰⁸
közlegelők	4030. ⁷³
erdő	44845. ⁰⁰
terméketlen	1168. ³¹
Összesen	56348. ⁷⁰

kat. holdat.

Összevéve mind a két uradalmat, a kinestári földbirtok Liptó megyében 129561.⁷⁴ kat. holdat tesz és ebből elfoglálnak:

a beltelkek és kertek	59. ⁸⁴	holdat	vagyis	0. ⁰⁴ %
a szántóföldek	1282. ¹⁹	"	"	0. ⁹⁹ "
a rétek . . .	1544. ⁷⁸	"	"	1. ¹⁹ "
a havasok . .	16169. ¹¹	"	"	12. ⁴⁷ "
a közös legelő	6871. ²³	"	"	5. ³³ "
(erdő	88343. ⁷⁸)	"	"	" "
az erdőtalaj (tisztás	9877. ³⁴)	103634. ⁵⁹	"	79. ⁹⁸ "
(terméketlen	5413. ¹⁷)	"	"	" "

Ez összes birtok a Vág legfelső területét foglalja el, mely folyó, a hradeki uradalom Teplicska nevű helysége fölött a Királyhegy oldalában fakad s a nevezett uradalmat majdnem hat, a lykavait pedig közel három mérföldnyi hosszúságban szelvé: Zsdjár, Teplicska, Ipoliticza, Szvarin, Bocza, Vazsecz,

Béla, továbbá Lueski, Revueza, Bisztro és Lubochna nevű nagyobb mellékvölgyeket s ezekkel számos kisebb nagyobb patakot fogad magába, melyek közül legnevezetesebb a koritniczai.

E legnagyobbára keskeny völgyek 10—35 foknyi meredek lejtőkkel kerítettnek.

A kincstári birtok legmélyebb s a tenger színe felett 1200 lábnyira fekvő pontja ott van, ahol a Lubochna a Vágba szakad; miglen a legfelső pont a Kriván tetején 7884 láb magasságot ér el.

A kincstár lipitói birtoka e magas fekvésnél fogva igen zord klímával bír, mely tűrhetővé csak azáltal válik, hogy az egész vidéket a legmagasabb hegyek éppen észak és nyugat felől kerítik; mindamellett azonban az évi középhőmérsék legfeljebb 7—8 C fokot ér el.

Az alapkőzetet gránit, gneisz, mészkő, csillám- és agyagpala, igen alárendelt kiterjedésben pedig homokkő és melaphyr képezik,

Az e kőzetek elmállásából lett, nagyobbára köves és homokos agyag, továbbá mészkő- és márgatalaj $\frac{1}{2}$ —4 láb vastag termőréteget képezvén, a fatermesztésnek legnagyobbbrészt igen megfelelő.

Az uralkodó fánemek közül a hradeki uradalom területén

a lúczfenyő 80 %

a jegenyefenyő 14 „

az erdei fenyő 4 „

a vörös fenyő 2 %-ot

foglal el; miglen a lykavai uradalomban a

lúczfenyő 55

a bikk 35

és a jegenyefenyő 10 %-ra

terjed, a vörös és erdei fenyő csak szorványosan fordulván elő.

Mindkét uradalmat összefoglalva:

a lúczfenyő	67
a bikk	18
a jegenyefenyő	12
az erdei fenyő	2
és a vörös fenyő	1 %-ra terjed.

Megjegyzendő még, miszerint a jegenyefenyő és a bikk többnyire csak vágható állabokban találhatók, ami egyrészt annak jele, hogy a talaj e fanemeknek ugyan megfelel, de hogy a használat és újraerdősítés módját azok természetes sajátságaihoz régóta nem alkalmazzák.

Az erdőket ugyanis ott tarvágtatók útján használják, amit ezen fiatal korukban igen érzékeny fanemek megtűrni nem képesek; mesterséges utónövesztésükről pedig éppen nem gondoskodnak, főleg mert használati értékük azon vidéken csekélyebb, mint a felszámlált többi fanemeké és mert azok művelése is aránylag több nehézséggel jár.

Felemlitem még, hogy a hradeki uradalomban a lúczfenyő kétkülönös válfajának egyes példányaira akadtam, melyek elsejét ostor, másodikat szakálos fenyűnek nevezik

Az ostorfenyű csak főágakkal bír, mellékgalyai éppen nincsenek és a tűk a törzsből ostornyél alakban kinyuló főágakon ülnek, azokat sűrűen befödve.

A szakálos fenyű jellemző tulajdonsága az, miszerint főágain a mellékgalyak nem vízszintesek ülnek, de azokról sok helyütt 2—3 lábnyi hosszúságban függőlegesen és sűrűen csüngnek alá, ami az illető fának igen sajátos külsőt kölcsönöz.

Beosztás és kezelés.

Ez erdőkre nézve a kezelés technikumát illetőleg lényeges kifogást tenni nem lehet: megfelel ez az okszerűség követelményeinek és a személyzet szakképzettségéről és szorgalmáról tanuskodik.

Nem esik ugyanis kifogás alá, miszerint még a bikkállabokat is tarvágatokkal használják; mert a luczfenyő, mint ottani főfanem, e vágásmódot megkívánja; mert ez lévén ott a vörös és erdei fenyővel a legértékesebb, a viszonyoknak megfelelő, miszerint a bikktől, melynek ez erdőkben megnövekedése sem mondható kitünőnek, ily uton szabadulni törekednek s hogy még a jegenyefenyővel is keveset gondolnak; miglen ez másutt, hol gyakrabban uralkodnak veszélyes szélvészek, vagy a fenyűszű nagy számmal fordul elő, hibának lenne nevezhető, miután a bikk és a jegenyefenyő nemcsak hogy nincsenek e veszélynek oly mértékben kitéve mint a luczfenyő; de mivel oly helyeken, hol a nevezett káros behatások uralkodnak, azok ellen a bikk és a jegenyefenyő elegyében a luczfenyő is jobban van biztosítva.

Liptóban tehát a tarvágatok általános alkalmazását és a vágásoknak mesterséges uton lucz, vörös és erdei fenyő vetés, de főleg ültetéssel való újraerdősítését teljesen igazoltnak vélem.

Épen úgy rendén van az is, hogy a vágás nyári időben történik, miután ott a luczfenyőnek — s így a főfanem kérge is értékesítettik; ezt pedig a fákról megfelelően lehántani csak a nedvkeringés idejében lehet. De főoka a nyári vágásnak az, hogy a fenyő és az abból készült áru legnagyobb része távoli piacokra hosszú vízi utakon szállittatik el; mert e szállítás nagy előnyére szolgál az, hogy a nyáron levágott és meghántott fa teljesebben kiszáradván, az abból készült talpak nagyobb hordképességgel bírnak s a faáruk, melylyel ily talpakat megterhelnek, így szintén sokkal könnyebbek, mintha azokat télen vágott fából készítették volna.

Az egyes vágások kihasználásának mértéke és módja szintén megfelelő; mert a vágásokban gyenge galy- és rőzsefánál egyéb nem hagyatik s ez a faizás-jogosultak tűzifaszükségletének fedezéseül szolgál, a többiből pedig csak azt hasábolják fel, ami talp- vagy műszerfának egyáltalában nem alkalmas.

Azon szokás, miszerint ott az erdőhivatal nem szerződik közvetlenül a munkással, de vállalkozókkal, kik egy vagy több vágás összes fatermékeit ideje korán az uszapatakokhoz állítani kötelesek, a helyi viszonyok elutasíthatlan hatalmában gyökeredzik és ha talán átalánosan vagy elméletileg czélszerűnek és méltányosnak látszanék, miszerint a vállalkozó nyeresége inkább a munkások szerződtetése, felügyelete és részletes ellenőrzése, meg folytonos nyilvántartása végett nagyobb számmal alkalmazandó kincstári tisztek vagy altiszteknek és részben közvetlenül a munkásoknak adassék: ugy ez a lipetői erdőgazdaságra nézve gyakorlatilag a kincstár megkárosítása nélkül még sem kivihető.

Liptóban ugyanis a favágást rendszeren májushó vége fele kezdik meg oly időpontban, midőn a nedvkeringés teljes folyamathoz lévén, a törzsek kérge könnyen lehántható és az odavaló favágók a földmivelés tavaszi munkáját már befejezték. A törzseket leejtven és meghántván a munkások más dolog után látnak és a vágásokba ismét csak november vége felé térnek vissza, midőn a földmivelés őszi munkái teljesen befejezvék és a talaj megfelelően megfagyott vagy hóval van takarva. Ekkor a halomra döntött törzseket a hegylejtőkről egyenkint a völgyekbe eresztgetik és ez meglevén, azokat legnagyobb részben szánon és kivételesen szekéren is az uszapatakokhoz szállítják. Ott a törzsek a tél folyamában az illető erdész és erdőőrök által osztályoztatnak és földmivelésnek, azok mindenikén megjelölve, hogy melyik része lesz fűrésztonknak vagy talpfának és melyik tűzifának feldolgozandó. Az erdőhivatal által megvizsgált ezen osztályozás, mérés és megjelölés után jönnek ismét a favágók már tavasz felé, hogy e fát annak alapján feldolgozzák. Beállván az usztatás: legelőször is a fűrésztonk, azután a talpszálak és végül a tűzifa usztatik le.

A favágási munka tehát minden idényben kétszer, hónapokig szünetel; a favágók széjjel oszlnak, világga mennek

más munkát keresendők, sokan idegen megyebeliek lévén, vissza sem jönnek többet, mások elhalnak és mindezeknél fogva nem lenne méltányos az erdőhivatalt és az erdészt azon veszteségeikért felelőssé tenni, melyek a kincstárt ily előlegekkel ellátott munkásoknak a vágás befejezése előtti végelmaradásából érhetnék.

De sok ezer ember annyiféle kötelességeinek, a munka mindenkori állásának és a szolgáltatott előlegeknek egyénenkénti nyilvántartása a már fennálló személyzet egész idejénél többet venne igénybe és célhoz még sem vezetne; míg ellenben a vállalkozók legfeljebb annyian lehetnek, de valósággal kevesebben vannak, mint a mennyi a vágás és a készítésért, továbbá a csusztatás, fuvarozás, a fának a fővizekig való szállítása és ott egyes választékok szerinti földolgozásáért egyetemleges fizetést kapnak. ezek tehát a felszámlált munkák összegeért egy személyben lévén felelősek, könnyen ellenőrizhetők és megtelepedett vagyonosabb emberek lévén, rajtuk a netaláni károk is könnyen megvehetők.

A vállalkozók tehát ott az erdésznek oly nélkülözhetlen segédszemélyzetét képezik, melyet olcsóbban és megfelelően helyettesíteni nem lennénk képesek; főleg miután Liptóban állandó és a kincstárnak dolgozni köteles munkások nem léteznek s így az erdésznek nincs módjában ez embereket szükség esetében hatósági uton munkára kényszeríteni: miglen a vállalkozók, akik rendszeren élelmi szerekkel is kereskednek vagy italt mérnek, azokat egy évről a másikra átterjedő lekötöttségben tartják. És azon csekély összeggel, melyet ez igen hasznos osztály a terhes gond folytonos utánjárás és pénzének kockáztatásáért nyer, kincstári felügyelőket nemis fizethetnénk elegendő számmal; a költségek tehát legalább is az eddigiek maradnának; az eredmény nem volna ugy biztosítva, mint jelenleg és az előlegek veszélyesztetése sem volna kikerülve; a munkás pedig nagyobb bért mint ma még sem kaphatna. Hogy

pedig felügyelőket a vállalkozók mellőzése esetében a mostaninál csakugyan nagyobb számmal kellene felállítani, könnyen megítélhető, miután jelenleg némely pagonyban 5—6 vállalkozó is teljesen el van foglalva, az erdésznek és segédszemélyzetének pedig mégis untig elég dolga marad.

Végül okszerűen van berendezve a szállítás is, úgy szárazon mint vizen. Utak elegendő számmal és megfelelő állapotban vannak; a patakok vizének öregbitéséről pedig alkalmas helyeken épített vízfogók útján lett gondoskodva, minélfogva vízi szállítás csak téli időben, midőn a víz megfagy, nem folytatható.

A mennyire okszerű azonban a kezelés technikuma, ép annyira van elvétve a gazdasági rendszer, melyen a használat mennyisége és egyes erdőrészekre való felosztása alapszik. Még kevésbé felel meg a termés értékesítésének jelenlegi módja azon igéynek, miszerint minden állami erdő úgy kezeltesse, hogy az lehető legnagyobb tisztajövedelmet tartósan szolgáltatson. —

Hiányos nevezetesen:

1. az erdők beosztása pagonyokra és üzemosztályokra s a célszerű beosztásra vonatkozólag;
2. a tisztí személyzetnek jelen szervezése;
3. a fordattartam és az erdőrendezési időszak meghatározása;
4. a fa termékek osztályozása és árszabályzata;
5. azon iparművek száma és elhelyezése, melyek segítségével a fát lehető legnagyobb tiszta haszonnal lehetne értékesíteni;
6. az eladás módja, tekintettel azon célra, minélfogva az egész termés értékesítése tartósan legyen biztosítható.

Mindezekre nézve a fenállott állapot és azon intézkedések, melyek annak előnyös módosítására megtétettek a következőkben vannak előadva:

Pagonyok és üzemosztályok.

A hradeki uradalom hat erdőgondnokságra volt beosztva.

Ezek közül a vichodnai és maluzsinai pagony külön-külön völgyterületet foglalván el, kifogás alá nem esnek. Ellenben a II. és III. számú feketevági pagonyok egymásközi határának nagy részét a Kolticzavölgye képezé; minélfogva e vonalon a szállítást két erdész gyakran egyidejűleg volt kénytelen eszközölni s ha ez nem is mindig idézett elő surlódásokat vagy összeütközéseket, úgy mégis fölös erőalkalmazásnak vala mondható az, hogy oly teendőkkal, melyek csak egy ember jelenlétét veszik igénybe, kettő foglaltatott el.

E hiányokon segítve lett az által, hogy a szvarini pagony a chmeleneczi völgyterület hozzácsatolásával nagyobbított; a III. számú feketevági pagonyhoz pedig ez eleső rész helyett a szvarini erdőgondnokság két osztálya és azon lejtők csatoltattak, melyek főgerincze a Kolticza nevű patak területét a teplicskai részről keríti. Ennélfogva a feketevági pagony egyedül a Kolticza és annak mellékvölgyei területét foglalja magába. A II. számú feketevági pagonyból csak a Benkova területe maradt hátra, mely sokkal kisebb, mintsem hogy az magában véve külön pagonyt képezhetne, a teplicskaihoz lett csatolva s így e pagony határa a hassonnevű község határával egybeesett. Ez pedig addig a míg az urbéri viszonyok az erdőhasználatra nézve fenállanak, csak előnyösnek mondható, miután ekkép a szolgáltatmány élvezetére és a viszontszolgáltatok teljesítésére vonatkozó felügyelet és intézkedés egy kézbe van letéve s a végrehajtásra nézve is csak egy erdész a felelős. Azon ideiglenes hátrány ellenben, miszerint a feketevági és a teplicskai pagony e beosztásnál fogva aránylag nagyobb területet nyert, mint a többiek: egyrészt a használat czélszerű összpontosítása által lesz ellensúlyozható, másrészt pedig az a teplicskai nagy községnek az erdei szolgáltatmányok megváltása fejében átengedendő tetemes erdőrészt kihasítása folytán re-

mélhetőleg úgy is nem sokára meg fog szűnni.

A mellékelt térképen a pagonyok az új beosztás szerint vannak kitüntetve.

A lykavai uradalomban a pagonyok és üzemosztályok beosztása még sokkal kevésbé volt okszerű mint a hradekiban.

A lupochnai fővölgy ugyanis keresztben volt két pagonyra osztva.

Mind a két erdész helyben Lubochnán lakott s a szalatinai gondnok saját pagonyába csak a lubochnai pagonyt egész hosszán áthaladva juthatott. Ily alkalommal mind azt is megfigyelhetvén, a mi az utóbbiban előfordul, egyuttal az ottani teendőkre nézve is intézkedhetett volna, főleg miután a volt lubochnai pagony legnagyobb részét fiatal állabokra terjedvén, a szalatinai ugyis csak egy üzemosztályt képezett és ez utóbbiban rendes vágások nem is eszközöltettek. E két pagony tehát lubochnai név alatt egybefoglaltatott.

A lykukai pagony szintén külön üzemosztályt képezett. Ez pedig azért nem volt okszerű; mert abban a korosabb állabok 2342 hold helyett csak 1512-öt foglalnak el, miglen a szalatin-lubochnai üzemosztály a régvágható állabok 2090 holdnyi fölöslegének örvend, miért is az épen nevezett üzemosztálylyal a lykukai pagony egybetétele s így az egész használat igen előnyösen a szalatinai tulvágható erdőkben lesz összpontosítható. A lykukai erdészállomás azonban fentartatott, miután ott igen sok mezőgazdasági tárgy kezelése és felügyelete az erdészre van bízva és mert a gyéritések útján nyerhető fatömeg kiállítása és az erdőörzés felügyelete a lubochnai erdész teendőit a legyőzhetlenségig fokozná.

Revucza fővölgye területének három pagonyra volt felosztása ismét fölösnek mondható. A revuczai pagony ugyanis felette csekély 3937 hold és a volt urbéresek részére eszközendő erdőkihasítás után még sokkal kisebbé fog válni. Azon-
tul abban az öregebb korosztályok oly csekély tért foglalnak el és nevezetesen 2112 hold helyett csak 1676-ot, miszerint

szabályszerű viszonyokhoz képest a használat is csekély: ezeknél fogva pedig a kezelés ottani teendői egy szorgalmas férfiú egész idejét igénybe venni nem voltak képesek.

Közel így állt ez a luzsnai pagonyra nézve is.

Ezeknél fogva a revuczai pagonyhoz az oszadainak egy része csatoltatván, az utóbbinak hátralevő területe a luzsnaival egy ezután oszadainak nevezendő pagonyá egyesítették.

A mellékelt térképen a pagonyok az új beosztás szerint lettek kitüntetve.

A lykalkai és a lubochnai pagony ezentúl együtt egy és a többi pagonyok mindenike szintén egy-egy üzemosztályt képezend; az erdőrendezés első korszaka pedig 80 évben állapítottatott meg. Kivétettek e részt a vychodnai és a teplicskai pagony *B*) üzemosztályai, melyek közvetlen a havasok alatti fekvésüknél az ott uralkodó gyöngébb növekvésnél és a használatnak részben csak szállazásra szorítókozó módjánál fogva jövőre is külön üzemosztályban, még pedig az első 120 és a második 100 évi fordá mellett fognak kezeltetni.

A használatra nézve tekintetbe vehető tér eddigi és mostani felosztása pagonyokra a következő.

Eddig	Most.
Teplicska 8527 $\frac{1}{16}$	Teplicska 12246 $\frac{2}{3}$
Feketevág II. 8300 $\frac{1}{60}$	Feketevág 13601 $\frac{1}{3}$
Feketevág III. 9278 $\frac{7}{73}$	
Vychodna 8839 $\frac{4}{43}$	Vychodna 8839 $\frac{4}{43}$
Maluzsina 9450 $\frac{1}{80}$	Maluzsina 9450 $\frac{1}{80}$
Szvarin 7657 $\frac{1}{15}$	Szvarin 7915 $\frac{1}{56}$
Szalatín 11000 $\frac{1}{61}$	
Lubochna 5824 $\frac{7}{18}$	Lubochna 16824 $\frac{7}{18}$
Lykalka 4160 $\frac{1}{31}$	Lykalka 4160 $\frac{1}{31}$
Oszada 6256 $\frac{3}{39}$	Oszada 9265 $\frac{7}{4}$
Revucza 3937 $\frac{7}{71}$	Revucza 7794 $\frac{1}{12}$
Luzsna 5866 $\frac{1}{66}$	
Összesen . 89099 $\frac{1}{13}$	Összesen . 89099 $\frac{1}{12}$

A helyi viszonyoknak megfelelő e felosztás, és a használati korszak főelőnye különben az, hogy az erdőrendezés egyik főcélja az eddigi állapotok mellett csak nagyobb áldozatokkal, most pedig azok nélkül, érhető el.

E czélnál fogva a gazdaság alapjául szabályszerű korosztályzatti viszonyokat úgy iparkodunk teremteni, hogy az egyes korszakokban lehetőleg egyforma tömegek kerülhessenek az egyes erdők azon korában vágás alá, melyben azok tömeg és értékre nézve legelőnyösebben használhatók.

A volt berendezés szerint azonban a hradeki uradalomban 80—120 éves és korosabb állab, a szabályszerű viszonyokhoz képest, 3409 holddal van ugyan több, 40—80 éves ellenben 4586 holddal kevesebb. E hiányból tehát $(4586 - 3409) 1177$ holdat annak idejében most 20—40 éves állabokkal kellett volna pótolni. A 20—40 évi korosztályban ismét 784 holdnyi hiány van, mely annak idején csak fiatal állabokkal lett volna fűdözhető s így a használat első fordája alatt $1177 + 784 = 1961$ holdat kellendett vala éretlen állapotban, vagyis tömeg és értékvesztéssel használni, míg ellenben most az egyes korosztályok térhiányai a tulvágható 5338 holdnyi fölöslegből majdnem mind fedezhetők s így a szabályszerűség tömeg és jövedelem szaporodással érhető el. Csak egy esetben — az is 60 év múlva — álland be a szükség, hogy az illető korszakban 239 holdat kellend a meghatározottnál 20 évvel fiatalabb korban levágnatni.

Ugyanigy áll — de még feltünőbb mértékben — ez ügy a lykavai uradalomra nézve. Ott ugyanis az első fordattartam alatt a volt megállapodások szerint már közel jövőben jönne 1544 hold a kellőnél 20 évvel előbb használat alá; miglen most a meghatározattnál csekélyebb korban egy hold sem, 20 évvel nagyobb korban s így tömeg és értéknyeréssel ellenben ott 2762 hold lesz fölhasználható.

Az épen kimutatott állomások közül három erdészi, az új beosztás folytán, megszüntetett, valamint a kokavai alerdészi és az osszadai ellenörködő őrnök állomása is.

Miután továbbá az erdőrendezés külső munkálatai már teljesen készek, a térképezés és az írásbeli összeállítás is nagyrészt be van fejezve, ez ügyek további vezetése külön és csak e célra hivatott tisztviselőt nem igényelvén, az erdőrendezői állomás az ellenörködő főerdészével egyesítettett.

Ellenben ez erdőhivatalnál is mulhatlan szükség van egy számvivőre, nehogy e munkálatokkal az ellenörködő főerdész, mint eddig terheltetvén, valódi földadataitól elvonassék, hogy az erdőhivatal gazdasága eredményeivel is mindenkor tisztában legyen.

Az igazgatóság pénztári ügyeit egyszerű naplók vezetése mellett ezentul is a hradeki és a rózsahegy-i adóhivatalok viselendik. —

Kinestári orvos az igazgatóság területén 1856-ig kettő volt és most, miután a hradeki mint azóta egyedüli kinestári orvos meghalt, újra két ily állomás szerveztetett, egyik Hradeken, a másik pedig Rózsahegy-en, mint a lykavai uradalom központján.

Ez intézkedés indokai a következők: egy orvos a 42 □ mérföldön elszórt két uradalmat, mely egymástól 5 mérföldnyire fekszik, csak ritkán járhatja be úgy, hogy a betegekhez ideje korán érhessen és gyakran a legsúlyosabb kóresetek vagy a munkásokon a vágásokban történt sérülések alkalmával az orvos 3—5 nap előtt a helyszínére érni legjobb akarata mellett sem volt képes.

Nem taganható továbbá, hogy amíg az orvos az egyik uradalomban időz, a másinak betegeit elhanyagolni kénytelen, miszerint oly orvos, a ki hivatásának ott megfelelni óhajt, könnyen a szolgálat terhei alatt összeroskad, a minthogy Kern, e kitűnő orvos és emberbarát is azok sulya alatt halt el.

A különbség az eddigi és az új szervezés folytán szükséges költségek közt igen csekély, főleg miután a rózsahegy-i orvos a lúcski fürdő egészségügyi felügyeletét is további kárpót-lás nélkül elvállalni leendő köteles.

A hradeki orvos eddigi járandóságainak évi pénzér-téke ugyanis	1588 frt 80 krt
tett, a lúcski fürdőfelügyelő orvosának tisz- teletdíja	125 „ — „
failetményértéke	22 „ — „
összesen a két orvos illetményei értéke	1735 frt 80 kr.
volt, miglen most mindakét orvos évi járan-dóságainak összértéke	1835 frtot
s így az eddiginél	99 frt 20 kr-
ral többet teendő, a cél hasonlíthatlanul biztosabb elérése mellett. —	

Az egyes tisztviselők járandóságai valamivel nagyobbra tétettek, mint például a Maros- és a Bégamenti kerületekben, mire nézve a következő okok szolgáltak indokul:

- a pagonyoknak aránylag nagy kiterjedése;
 - a használat belterjessége s így sok munka;
 - zord éghajlat mellett magas hegységek meredek alakzata
- s így a szolgálat rendkívüli terhe: végül nevelő intézetek hiánya az egész területen s így a gyermeknevelés rendkívüli költségessége.

Az orvosok számára aránylag csekélyebb fizetés, lótar-tási és utazási átalány szabott ki; mert az orvosnak, ha a közönség bizalmára érdemes vagy azt megnyerni képes, szá-mos alkalma nyílik jövedelmeit szaporítani, miglen minden egyéb kincstári tisztviselő rendszeren egyedül a kincstár által nyert járandóságokra van utalva; mert nevezetesen a hradeki orvos az Albrecht főherczegféle vasgyárak részéről számíthat

tetemesb segélyzésre, miglen a rózsahegyinek mint városi orvosnak bővebb magánygyakorlatra alkalma nyílik.

A kifejtett indokok alapján az erdőhivatal tiszti személyzetére nézve a következő létszám és járandóságok lettek megállapítva:

Sorszám	A hivatal		Járandóságok														
			Kész- pénz fizetés	Fa			Irodai	Szolga	Lótart. és utaz.	Kaszáló		Össze- sen					
	megnevezése	rang- foko- zata		érték 5 ft 50 k	ál	5 ft 50 k				hold	ért 10 ft						
			frt	frt	kr	frt	frt	frt		frt	frt	kr					
1	Erdőmester . . .	VIII.	1200	25	137	50	100	200	600	18	180	2417	50				
2	Ellenőrk. főerdész és erdő rendező . .	IX.	900	20	110	.	.	.	500	13.5	135	1645	.				
3	Számvivő	X.	700	15	82	50	.	.	.	8.5	85	867	50				
4	Raktárgond. Hradek	X.	800	15	82	50	20	.	.	10	100	1002	50				
5	Raktártiszt . . .	XI.	500	12	66	.	.	.	.	5.5	55	621	.				
6	5 I-ső oszt. erdész	X.	700	15	82	50	10	.	300	10	100	5962	50				
7	4 II-od „ „ . .	X.	600	15	82	50	10	.	250	10	100	4170	.				
8	Az oroszai erdésznek a fűrészárak elszá- molása végett külön	.	.	.	.	.	10	.	.	.	.	10	.				
9	3 gyakornok 1 fittal	XII.	365	.	.	.	.	.	.	.	.	1095	.				
10	3 „ 80 krral	XII.	292	.	.	.	.	.	.	.	.	876	.				
11	Raktártiszt Lubochu	XI.	600	12	66	.	10	.	.	7	70	746	.				
12	K. orvos Hradeken	X.	500	15	82	50	10	.	300	7.5	75	967	50				
13	„ „ Rózsahegyen	X.	500	15	82	50	10	.	200	7.5	75	867	50				
	Összesen . . .	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	21248	.				
	Összehasonlítva ez összeggel az erdőhivatal tiszti személyzetének ed- digi évi járandóságait											32510	30				
	Kitűnik, miszerint az új szervezés folytán évenként lett megtakarítva . . .											1262	30				

A fentebbi szervezés kiadása alkalmával a kincstári lakásokhoz tartozó kertekért az illető tisztviselők által eddig fizetett bérfizetés is megszünttetett.

Az új viszonyoknak megfelelő szervezés közlése után immár az új beosztásból folyó évi használatra az értékesítés eddigi és ezentúl alkalmazandó módjára, végül azon eszközök

előadására térek át, melyek az egész évi fatermés mindenkori előnyös eladása érdekében alkalmaztattak.

A fordattartam és az erdőrendezési időszak.

A fahasználat évi mennyisége és a rendszer, melyen ez alapszik, a viszonyoknak nem felelnek meg.

Az erdőrendezés alkalmával kikutatott növekvési viszonyokból ugyanis ott azon meggyőződésre jutottak, miszerint csak 100 és néhol 120 éves állabok szolgáltatnak nemcsak lehető legnagyobb év és holdankinti fatömeget, de átlagosan oly vastag és magas törzseget is, minők a kereskedés igényeinek legjobban megfelelő, a fa legelőnyösebb értékesítését teszik lehetővé. Ennélfogva a fordattartamot, vagyis azon kort, melyben az egyes állabokat felhasználni a gazdaság feladatának szempontjaiból legcélszerűbb, 100—120 évre tették. Azontul pedig az erdőrendezés időszakát, vagyis azon időt, mely alatt az összes mostani állabokat felhasználni legelőnyösebb, a fordáéval egyenlő hosszúra tették. E megállapodások mindenike azonban téves föltevéseken nyugszik. A fordattartamra nézve ugyanis csak azon viszonyokat vették számba, melyek közt a most vágható erdők felnőttek, ellenben a befolyásra, mit a jelenkori erdősités és használat módja a jövőben vágandó ez erdők növésére kétségkívül gyakorolni fog, tekintettel nem voltak.

Az erdőrendezési időszak meghatározása alkalmával pedig az erdők jelen korosztályviszonyait számításon kívül hagyták.

Az eddig alapul szolgált rendszer tehát a következő indokok alapján módosított.

Egy századon át gyűjtött, megrostált és tudományos bírálattal összehasonlítólág egybeállított adatok kétségtelenné tették, miszerint egyenlő termőhelyen ugyanazon fanem, az

állab mindenkor megfelelő zárlatát feltéve, bizonyos korban mindig ugyanazon fatömeget szolgáltatja, hogy különben hasonló körülmények között a fatermés növekvése csak a talaj lassankénti javulásának, csökkenése ellenben a termőhely vagy kimerülésének következménye.

De ha a holdankénti fatömeg a fentemlitett körülmények közt mindig egyenlő is, úgy annak egyes tényezői mégis igen különbözők lehetnek s állhat az, nevezetesen igen számos, de aránylag vékony és rövid, vagy kevesebb, de a kis szám arányában vastagabb, teljesebb és magasabb törzsekből.

A magára hagyott természet öléből kelt erdőkre nézve rendesen az első eset áll, miglen a tudományos észleletek nyomán induló okszerű emberi befolyás mindig a második helyen említett eredményekre vezet.

Ha ugyanis dús maghullásból keletkezett fiatal erdők áthatlan sűrűségeket képeznek s az egyes fácskák, tér és világosságért egymással folyvást küzdeni kénytelenek, míg végre a legerősebbek a többieket elnyomva, az életkor felén túl uralkodókká válnak, akkor a vághatóság korában holdanként aránylag igen sok törzset fogunk számlálhatni, de azok egyenkénti méretei csekélyek lesznek; míg ellenben mesterséges uton nevelt és főleg ültetett erdőkben az egyes fácskák már legfiatalabb korukban oly távol állanak egymástól, miszerint azok mindenike akadálytalan fejlődhetik: ha később a tér miatti küzdés szüksége célirányos gyéritések útján a lehető legkisebb mértékre szoríttatik és mindig csak annyi törzs tartatik fön, a mennyi a talaj folytonos beárnyékolására s így üdén és erőben tartására mulhatlanul szükséges, akkor a vághatóság korában ugyanazon fatömeg kevesebb, de egyenként minden méreteikben erősebb és díszesebb törzsekből fog állani.

Miután tehát a kincstárnak vágható lipthói erdőségei, melyek csupán természeti erők működésének köszönhetők, 100 éves korukban szolgáltatnak az iparigények kielégítésére elég

erős törzseket, úgy a fennálló tapasztalatok nyomán biztos állíthatni, miszerint a most keletkező, mesterséges mivelt és legnagyobbára ültetés útján nevelt erdők már 80 éves korukban fognak megfelelő méretekkel bíró fákat szolgáltatni; főleg, miután a tűzifahiány, mely Liptóban már jelenleg is érezhető, ezentúl kétségkívül lehetővé fogja tenni a gyöngébb fa nagyobb tömegeinek is előnyös értékesítését s az erdők rendszeres vigályításának terjedelmes alkalmazását.

Ennélfogva az eddigi 100 évi fordá helyett 80 évi erdőrendezési időszak állapított meg azért is; mert, ha a fentebbi állításokat meg is hazudolná az idő, vagy ha utódainak 80 év múlva a 100 éves fordát bármi más oknál fogva észszerűbbnek tartván, alkalmazni akarnák, a miben őket hátráltatni mostani megállapodásainkkal úgy sem lennének képesek: úgy azt, hogy a már fennálló fanövényzetet legfeljebb 80 év alatt használjuk fel, a meglévő korosztályviszonyok sürgősen kívánják. És e lépés még az utókor előtt is annál könnyebben igazolható, miután az átmenet a 80 évesről a 100 éves fordára csekély áldozatokkal létesíthető.

Liptóban ugyanis a vágható a túlért 200—300 éves állabok aránytalanul nagy tért foglalnak el és ott nevezetesen 7642 holddal több vágható erdő van, mint a mennyinek szabályszerű állapotot föltéve lenni kellene: biztos jelül annak miszerint az egész fatermést felhasználni eddig nem voltak képesek.

És az összes erdőknek egyes üzemosztályokba a fentkitett módon történt beosztása és 80 évi erdőrendezési időszak mellett is a használat 20 évi korszakai mindenikében tulnyomóan 100—120 éves és még korosabb állabok fognak fejsze alá kerülni; eszerint pedig az évi fatermés az egész időszak alatt oly törzsekben lesz kiállítható, melyek az ipar és kereskedelem igényeinek minden irányban megfelelni alkalmasak.

De azonfelül a 100 évesnél rövidebb használati korszak

azért is volt ajánlható; mert szükséges, hogy a most már tul-
 érett s így vagy éppen nem, vagy legalább csak aránytalanul
 csekély mértékben növekvő állabok mielőbb felhasználtassanak
 s ezáltal alkalom szolgáltatassék, hogy azok helyén a talaj ter-
 mőképességének megfelelő teljes növekvésű erdők keletkez-
 hessenek. És szükséges intézkedni, hogy a még nem túlélő, de
 már is vágható állabok azokká ne is válhassanak, nehogy a fa
 használati értékéből veszítsen; mert azáltal, hogy ez erdők
 hosszabb idő alatt még inkább megvastagodnának, semmi
 előnyben sem részesülhetnének; miután a kereskedelemben a
 12"-nél szélesebb fenyüdeszkának mai nap már nincs keletje;
 mert főleg csak 10" és legfeljebb 11" széles fűrészárut keres-
 nek; ilyenek elállítására pedig az ottani 80—100 éves erdők
 is teljesen megfelelő törzseket szolgáltatnak.

Hogy ez erdők első használata időszakának történt leszá-
 litása azok jövedelmei emelésére is lesz, még pedig lényeges
 befolyással, könnyen kimutatható. A volt forda és azzal egyen-
 lő erdőrendezési időszak alapján ugyanis az összes erdők hasz-
 nálati tömege évenként.

szálfában 1.512,700

rönkőben 1.203,600 és

tüzifában 1.136,400

köblábat tesz; miglen az elfogadott időszak alapján az évi
 használat

1.773,500 köbláb szálfára

1.753,900 „ rönköre és

1.544,500 „ tűzifára

emelhető; ez pedig

$1.773,500 - 1.512,700 = 260,800 \times 13 = 33,904$ frt

$1.753,900 - 1.203,600 = 550,300 \times 13 = 71,539$ „

$1.544,500 - 1.136,400 = 408,100 \times 3 = 12,243$ „

Összesen 117,686 frt

évi tisztajövedelem szaporodásnak felel meg akkor is, ha

a tönkfa mint olyan adatik el, miglen az, deszkának fűrészelve, sokkal nagyobb tiszta hasznót szolgáltatand.

Megemlítendőnek vélem e mellett, hogy a fentebbi számítás alapjául a luez- és jegenyefenyő főnálló tőárait vettem; a sokkal értékesebb, de kisebb mennyiségben előforduló vörös- és erdeifenyő megfigyelése nélkül.

Végül ez uton az eddiginél még lényegesen nagyobb tűzifátömeg is lesz kiállitható, ami az ottani szeszgyárak mindig növekvő szükségletére való tekintettel nem csekély figyelmet érdemel.

Eddig ugyanis átlagosan évenként 17000 öl tűzifát lettek volna képesek kiállítani; mely tömegben a gyérítések, állattisztítások és a deszkának használhatlan rönkök felhasználása után nyerhető fa 6000 ölet tett. Ez utóbbi mennyiséget az ezentul szándékoltnál nagyobb használat mellett jövőre csak 7000 7000
 öllel vévén számba s ehez adván a főhasználat után a fentebbiek szerint nyerhető tűzifát 15445
 ölet kitünik, miszerint ily fa jövőre évenként legalább . 22445
 öl s így a szeszgyárosok számára az eddiginél kerek-számban 5500
 öllel több lesz kiállitható.

Értékesítése.

Az alkalmazott rendszernek e részt is oly hiányai és hátrányai voltak, melyek az évi fatermelés legjobb eladhatásával össze nem egyezhetők.

Állottak pedig ezek a következőkből;

a) a lykavai uradalom erdősegeinek legöregebb korosztályában terjedelmes bikkések is vannak; ezeket azonban a múlt 10 év alatt épen nem használták és a jövő 10 évben figyelembe venni nem szándékoztak; hanem vágták csakis a legjobb-

ban értékesíthető, fenyveseket. Ily eljárás eltakart rablógazdagságnak volt némileg tekinthető, amennyiben a jelenkor számára csak a legjobban eladhatót vették igénybe, miglen jövőre azután csupa bikkesek kerültek volna vágás alá; de nem igen akadott volna, a ki ott tiszta bikkfát nagy tömegben megfelelő áron megvegyen. A jelen és az utókor érdekeit pedig egyesíteni kell akként, hogy a fenyvesekkel a bikkeseknek is aránylagos része kerüljön évenként fejsze alá.

Mennyire volt e szempont elhanyagolva, eléggé tanúsítja az, miszerint az aránylagosan felhasználandó bikkfa évenként 8666 ölet tesz, miglen abból a mult 10 évben valósággal csak 150 öl vágatott;

b) nincsen elegendő fűrészmű és a meglévők nincsenek mind a mai korigényeknek megfelelő állapotban, de elhelyezésük sem mindenütt czélszerű, ami főleg a hradeki uradalomra nézve áll.

Az igazgatóság egész területére nehezedő hátrányok pedig:

c) a rönkö, deszka és szálfa „jó és selejt” szerinti felületes és önkényes osztályozásában és

d) abban rejlenek, hogy a szálfat a hosszúság és felső átmérők bizonyos osztályzatai nem pedig köbtartalom szerint adták el.

Az utóbbi három hátrány és azok elhárítására tett intézkedések a következőkben részletesen vannak kifejtve.

Fűrészművek.

A hradeki uradalomban a kincstárnak csak két fűrészműve van, melyek egyike Hradeken a Vág vizén, másika pedig Podupnán a Béla patakján áll. E két fűrészmű azonban korántsem volt elegendő az eddigi Hradekre behozott rönkötermelést feldolgozni, bárha a hradeki 10,- a podupnai pedig 5 pengével és egy körfűrészszel éjjel nappal dolgozik, csak téli időben, a mikor a mozgó viz be van fagyva szünetelvén.

Hogy e hátrány jövőre még érezhetőbb lenne, az abból keletkező veszteségekkel együtt a következőkből tűnik ki.

A lefolyt korszak utolsó 10 éve átlagában ugyanis hoztak a hradeki raktárba rönkőben 10.511,131 köblábat.

Ebből pedig készült deszka 3.549,210 köbláb, mely mennyiség, miután 100 köbláb rönkő átlagosan 70 köbláb deszkát adhat, 5.070,300 köbláb nyers rönkőfának felel meg. S így kitűnik, miszerint a beszállítottnál 10.511,131 — 5.070,300 = 5.440,831 köblábbal kevesebb, vagyis az egész rönkőtermelvénynak csak 48 1/2%-ja vágatott fel, miglen a többit rönkőállapotban voltak kénytelenek eladni.

Ehez járul a maluzsinai rönkőfa, mely szerződészerűleg egészen mint olyan adatott el.

Miután pedig a most fennálló fűrészekkel évenként egyre másra 507,030 köbláb rönkőfánál többet fölmetszeni nem lehetett; a jövő 10 év átlagában azonban egy év alatt a már fennmellékelt kimutatás szerint legalább is 1.753,900 köbláb rönkő fog termeltetni: természetes, miszerint azon esetre, ha a mostani fűrészek át nem idomittatnak és illetőleg ujak nem építtetnek, az ebből a kincstárra háromló évi veszteség sok ezer forintot fogna tenni; mert a nyers rönkő és a deszkának felfűrészelt ily fa után a köblábanként elérhető tiszta nyereségek különbsége igen tetemesnek mondható.

A fentebbiek alapján tehát elvül lett kimondva, miszerint jövőre a rönkő mind csak deszkává fűrészelve adassék el. Ezen elv alkalmazására nézve pedig az igazgatóság föl lett szólítva, hogy a f. é. államköltségvetésbe ily czim alatt felvett 56,000 forint alapján mielőbb tervet és költségvetést terjeszsen föl:

a) egy Hradeken a mostani helyett fölállítandó oly műfűrészre nézve, mely a használat új tervezete szerint évenként az egész hradeki uradalomban termelendő és hradekre beszállítandó rönkőfát feldolgozni képes legyen; megjegyezvén, hogy

ez az ottani vizerőre való tekintettel akadályokba nem ütközik, miután az több mint kétszer annyi lóerőnek felel meg, mint a mennyi abból jelenleg felhasználtatik;

b) oly, esetleg a fentebbi helyett Hradeken fölláltatandó fűrészműre, mely a hradeki uradalomban a maluzsinai pagony leszámítása után fenmaradó erdőségek rönköftermelését földolgozni elegendő legyen;

c) egy esetleg Maluzsinán felállítandó és a rönkök ottani jövő termelésének megfelelő műfűrészre nézve. Erre azon esetben lenne szükség, ha a maluzsinai fatermelés, annak külön eladása folytán, az uradalom többi fájánál sokkal előnyösebben lenne értékesíthető; különben a maluzsini rönkök is Hradekre usztatnának.

Továbbá meg lett állapítva, hogy a podupnai fűrész, mihelyt a hradeki új fűrészmű munkaképes leend, beállítandó. A tönköket ugyanis most a hradeki uradalom összes erdeiből — Maluzsinát kivéve — Hradekre usztatják le s onnét a negyedórára feljebb fekvő podupnai fűrészgéphez évenként szükséges, közel 10000 darab rönköt, szekéren szállítják vissza, ami 7—800 frtba kerül; mely összeg a két fűrész egyesítése után évenként meg lesz takarítható. Ettől azonban eltekintve, a podupnai fűrész, valamint a hradeki is oly kezdetleges szerkezetű, miszerint az áru, mely rajtuk eléállítatik, újabbkori jeles műfűrészek termelvényével versenyezni nem képes. E fölött az ily tökélytelen műveken a fűrészfogak tulságosan széles terpesze mint sokkal több anyag is vágatik porrá, mint új szerkezetű ily gépeken, ami a termelvény oly nagy tömege mellett szintén tekintetet érdemel.

Végül még meghagyatott, hogy az ottani erdőhivatal az eddigi tapasztalatok és netalán még szükséges kísérletek alapján új fűrészszabályzatokat (Schnittregulativ) dolgoztasson ki; vagyis oly kimutatásokat, a melyekből, kitűnik hogy az ottani fűrészek mindenike az egyes tönkökből, különféle átmérők

szerint hány és mily méretű deszkát készíthet, és a melyek e szerint a fűrészek kezelésének megítélhetésére számvevőszéki szempontból is szolgálni hivatvák. Az ott eddig főnálló ily szabályzatok mellett ugyanis még a közönséges szerkezetű fűrészek a mint az eléggé kitűnik azon deszkatöbbletekből, melyek az ottani fűrészeknél tulságos mértékben föltalálhatók ily állapot pedig könnyen számos visszaélésekre szolgáltathat alkalmat.

b) A „jó“ és „selejt“ különválasztása.

A mult korszak utolsó tíz átlagában a hradeki erdőben termelt rönkökből:

391,188 darab, vagyis 62.3% jókba és	
237,013 „ „ 37.7% a selejtesbe	
szálfából:	
337,882 „ „ 54.3% „	
277,310 „ „ 45.7% „	
deszkából:	
1.354,108 „ „ 42.1% „	
1.864,810 „ „ 57.9% „	
osztályoztatott.	

A „selejt“ osztályába tett e tömegek nagyságából könnyen megítélhető a kár, mely az ily osztályozásból a kincstár-ra háromlott, ha tekintetbe vesszük.

1. a hradeki igazgatóság erdőségei jelességét, melynél fogva azok bátran hazánk legszebb fenyvesei közé sorozhatók ;

2. hogy e „selejtesbe“ csak tűzifának való nincs is beszámítva ;

3. hogy a selejtfa a jónál még pedig ;

a rönkö	16—20%
a szálfá	25—32% és

a deszka 35—55%-kal
olesóbban adatott el; és

4. hogy hasonló, de korántsem oly szép erdőségekben mint a hradekiek a műszer és épületfápól 5—10% szokott a selejtesbe számíttatni, miglen ebbe Hradeken 38—60% vétetett,

De a fentebbi számok még más következtetésekre is vezetnek. A dolog természetében fekszik ugyanis, hogy hasonló fekvés és talajviszonyok mellett a vágható erdők legöregebbjeiben szokott legtöbb selejt előfordulni, hogy az egyes fák között rendszeren legvastagabbak azok, melyek belminősége az idők viszontagságai által legtöbbet szenvedett; sőt hogy ugyanazon öreg fának felső s így fiatalabb része az alsónál mint korosabbnál egészségesebb. Ebből pedig az következne, hogy a fűrésztonkokban aránylag több a selejtes mint a szálfában; miután azok a legkorosabb erdőrészekben és a fiatalabb erdők legvastagabb fáiból vagy az egyes fák legalsó részeiből készülnek, miglen a fiatalabb s így egészségesebb állabok, vagy ugyanazon vágás vékonyabb fái és végül az egyes fák felső egészségesebb részei a szálfát szolgáltatják. Ép oly kevés természetes oka van annak, hogy bizonyos mennyiségű rönkö és az ugyanabból vágott deszkatömegben a „jó”, és a „selejt” közötti különbség feltűnően nagy legyen; valamint az sem indokolható, hogy a selejtes szálfa köblába sokkal több százaléknyi különbséggel legyen olesóbb a jónál, mint a selejtes fűrésztonk vagy deszka köblábja a jó tonk vagy deszkáénál.

A fentebbi számok mégis azt bizonyítják, miszerint Hradeken a természetszerű feltevésekkel ellenkezőleg a

fűrésztonkókból csak	37,7%-ot
a szálfából ellenben	45,7 „
és a deszkából	57,9 „

számítottak selejtárúnak; hogy e fölött a jó és selejt közötti árkülömbőség köblábanként ismét

a tönkökre nézve csak	16—20%
a szálfa nézve már	25—32%
és a deszkát illetőleg	35—55%-ot tett.

Miután mindez, a dolgok természetéből, meg nem fejthető, a legjobb esetben is feltűnőnek kell mondani, miszerint a tönkökből mint a melyek közel fele része háziilag dolgoztatott fel, a legkisebb mennyiség az ugyanazokból készült deszkából pedig, mely egészen eladatott, a legnagyobb részlet lett selejteskép számba véve; még feltűnőbb az, hogy a „jó” és „selejt” közti ár nézve a köblábankénti különbség a tönköket illetőleg csak 16—20%, az egészen eladott deszkára nézve ellenben 35—55%.

c) Szálfaeladás.

Ha már a szálfa, rönkö és deszka szabályozására nézve fenállott eljárás is tág kaput nyitott arra, hogy bizonyos vevők a kincstár és más kereskedők rovására kedvezményekben részesíthetők legyenek, úgy erre még nagyobb mértékben nyújtott alkalmat a szálfa eladásának ott használt rendszere.

Az ugyanis nem köb tartalma, de a hosszúság és a felső átmérők bizonyos osztályzatai szerint adatott el.

Ez pedig lehetővé tette egyes vevőknek a kincstár és más kereskedők tetemes károsításával nagy mértékben kedvezni; mert például egy 13° hosszú 15—18" alsó és 7" felső átmérőjű luczfenyőtörzs ára mai nap 11 frt 24 kr. miglen egy 10° hosszú és 8" felső átmérőjű ugyanoly törzs ára 6 frt 85 kr.
a kettő közötti árkülömbőség tehát 4 frt 39 kr.
miglen a kettő közötti köb tartalomkülönbség csak 5·5 köblábat tesz, melynek értéke a leg-

magasabb árakkal számítva kerekszámban
 csak $5.5 \times 17.2 = \dots\dots\dots$ 95 kr.

Ha tehát kereskedőnek kedvezni akartak a 13° hoszu törzsek vékonyabb végéről 3 ölet levágtak, s a vevő ez által 95 krnyi fát vesztett, de a törzsenkénti árban $\dots\dots\dots$ 4 frt 39 krt s így törzsenként $\dots\dots\dots$ 3 frt 44 krt nyert. A kincstárra nézve azonban a fa tetejéből elvágott 3 ölnyi rész csak tűzifául volt már használható s így a megfelelő 5.5 köbláb ő reá nézve legfeljebb 33 krnyi értékkel bírt; a veszteség tehát, melynek a kincstár ez árszabályzati rendszerrel való visszaélés mellett kitéve lehetett, törzsenként a fentebbi feltevések mellett $4 \text{ frt } 39 - 33 = 4 \text{ frt } 6 \text{ krt}$ tett.

Hogy e mellett az ily kedvezményben részesült vevő, más rendesen ellátott kereskedővel szemben is mit nyert és hogy az utóbbi e szerint az elsővel nem versenyezhetett, könnyen megítélhető, miután ugyanoly felső átmérőjű törzs a rendes alsó átmérő mellett csak 40 köblábat tartalmaz, az olyan felülről megcsonkított szál ellenben 60-at. A kedvezményben részesült kereskedő tehát 60 köblábat ugyanoly áron kapott, a minőt a másik 40 köblábért fizetett és az előbbi az ilyen 60 köblábnyi törzsekből alkotott talpra $\frac{1}{3}$ -dal több terhet is rakhatott, mint a másik; ami nemcsak a szállítási költségre nézve tett igen nagy különbséget, de a talpnak eladási árait illetőleg is; mert ezeket nem szokás mint olyakat eladni, hanem értékük az eladott deszkák árába számittatik s így például, ha valaki egy talpra 300" deszkát rak. a deszkáért, 100 hüvelyenként, csak annyit kap mint a másik, aki 500-at rakott; minél fogva ez a talpért bizonyos összeget 5-ször, az első ellenben csak 3-szor kap; vagy ha az előbi e nyereségről le akar mondani, deszkáit aránylag olcsóbban bocsájthatja áruba, s így a másikat a versenytérről leszoríthatja.

A kincstár és egyes kereskedők rovására mások érdekében nyujthajó ily kedvezmények gyakorolhatásának megszüntetése végett, a szálfák valódi köbtartalmuk szerint lesznek eladandók s ez a használatul kiadott „Segédtablák„ alapján az egyes törzsek valódi középátmérője és hossza szerint kiszámítandó, azon hozzáadással, hogy a felső átmérőnek 10° — 13° hossza mellett legfeljebb $6''$ — $8''$; 7° — 10° hossz mellett pedig legfeljebb $4''$ — $6''$ felső átmérővel szabad birnia.

Az évi termés tartós eladásának biztosítása.

A lipthói államerdőségek fatermésének értékesítését a mult korszakban különfélekép kísérlették meg. Volt idő, midőn az egészlet a viszonyokhoz megfelelően rövidebb vagy hosszabb időre szabott árak mellett szabad kézből adogatták el; de e mód előnyösnek nem bizonyult egyrészt azért, mert a fake-reskedés pangása idejében a készlet nagy része eladatlan maradt, évről évre nagyobb tömegekre halmozódván, míg végül egy része teljesen megromlott, a többit pedig minden áron odaadni voltak kénytelenek. Rosz években azonkívül az erdők használatát is meg kellett szorítani, a mi az adó és a kezelési költségek mindig egyenlő nagysága mellett a jövedelemre igen csökkentőleg hatott.

E rendszer azon kívül még arra is szolgáltatott alkalmat, miszerint egyes vevők a fa minősége vagy a vágások távolsága és fekvése szerint kedvezményekben részesítettek, a mi számos panaszra adott okot. Ezeket megelőzendők és hogy a különböző vágásokban nyerhető fa értékkülönbségéből származható előnyök a kincstár részére biztositassanak, a szabott ár helyett az egyes vágások termelésének árverelését kísérlék meg. Ez azonban rosz években ép oly kevés sikert eredményezett, mint az előbbi mód; és az árverelők összebeszélése folytán gyakran még a kereskedés virágzóbb korszakaiban is a viszonyoknak meg nem felelő csekély árak érettek el.

Végül az 1860-as években az évi termelés bizonyos részeire nézve egyes kereskedőkkel több évi szerződésekre léptek, miglen a hradeki uradalom termelésének $\frac{3}{4}$ -ada szabad kézből való eladásra tartatott fenn, hogy azzal a hosszabb időre szerződösszerűleg eladott fa árait szabályozni lehessen.

E szerződések látszólag előnyösek voltak, miután azokban az alku megkötésekor fenállott ár minimál-árul vétetett s ez a szabad kézből való eladásra megtartott faneműek hradeki raktárának emelése arányában felemelendő volt.

A gyakorlat azonban a várt előnyöket nem hozta meg. Egyrészt ugyanis a jó és selejtszerű önkényes osztályozás, másrészt a szálfának már érintett árszabása igen alkalmas volt arra, hogy az illető tisztviselők némi rossz szándék vagy könnyelműség mellett egyes kereskedők érdekében a kincstárt tetemesen megkárosítsák.

Másrészt a hradeki raktárarak, mint szabályozók, nemcsak hogy nem emeltetettek fel, de 1865 és 1866-ban még a minimál-ár alá is tetemesen leszállítottak s ez alacsony fokon 1867-ben is, amidőn pedig a fa ára már országszerte gyors emelkedésnek örvendett, meghagyták; így pedig e szerződések célja és értéke kijátszatott.

Az árak a fentebbieknél fogva már oly természetellenes alacsonyok voltak, miszerint a szabad kézből eladható fából közbeszéd szerint csak az kaphatott, a ki a megszabott árakat illetéktelen helyen megtoldotta.

Annyi pedig tény, miszerint akadtak, kik az erdőhivataltól építkezések ürügye alatt, személyiségüknél fogva áldozat nélkül utalványt kiesikarva, ezt, az ajtón kilépve, azonnal tetemes felülfizetés mellett ismét a már ott leselkedő fakereskedőknek eladták. Ez pedig oly világos jele volt az árak tulságos csekélységének, miszerint fölötte feltűnő, hogy az árak emelése ily tények dacára sem ajánlatott.

Még világosabban bizonyítja e mulasztás fokát az, misze-

rint a magyar kormány a fenálló árakat rögtön 20—30 és némely faneműekre nézve 40%-kal emelni indokolhatónak tartotta; hogy az összes készletek, az így felemelt árakon, rövid idő alatt csakugyan elkeltek.

Az elv tehát, miszerint a lipői fatermelés eladása szerződésszerűleg több évre biztosittassék, nem esik kifogás alá; mert bármely, de főleg az erdőgazdaság, melynek általános kezelési költségei aránylag nagyok, csak úgy lehet virágzó és tartós jövedelmet csak akkor szolgáltatathat, ha az egész évi termés előnyös értékesítése is tartósan biztosítottatik.

De az ily biztosítás ott alkalmazott módja egyáltalában nem pártolható és e helyett a következő eljárás követtetett.

A lykavai uradalom erdőségei két részre és a hradekié is kettőre osztattak fel.

A hradeki első rész a maluzsinai pagonyra, a másik pedig a nevezett uradalom többi erdőgondnokságaira terjed; az előbbi termelése a vevőnek Maluzsinán, az utóbbi Hradeken adatnék át.

A lykavai uradalom erdőségeinek első csoportja a lubochna-lykukai, másodika pedig a revueza-ozsadaí pagonyokat foglalja magában; az előbbi termelvényei Lubochnán s illetőleg a lykukai pagony rakhelyein, az utóbbi Oszadán adatnának el.

Ez összes erdők műszer és épületi fenyűfa termelvényeire írásbeli ajánlatok útján verseny nyitattott, az illetők szabadságára hagyván, hogy akár az egyes csoportok egyikére vagy többjére, akár valamennyi csoportra egyetemlegesen teheszenek ajánlatot; a kincstár magának tartván fenn, az ajánlók megbízhatósága és a kincstárra háromolható előnyök szerint vagy az egész termelvényt egynek s az ajánlók közül bármelyiknek, vagy pedig egy és több csoportonként többeknek eladni. —

A hradeki uradalom és esetleg annak második csoportja

erdőségei évi termelésének fele azonban szabad kézből és kisebb részletekben való eladásra tartatott fenn oly kikötés mellett, hogy a visszatartott részből valamelyik évben el nem adott faneműeket az illető csoport vagy az összes többi erdők termelésének szerződött vevője, az év végével a szerződésszerű áron átvenni legyen köteles.

Ez erdőrészek termelvényeiből tehát a nagykereskedő az illető év folyama alatt úgy a szálfák egyes hossz-, valamint a fűrészáru méretenkénti egyes osztályaira nézve is csak felét veheti át és ő valamint a kiskereskedő is köteleztetik, az illető rakások széleiről minden válogatás nélkül átvenni azt, amit megvéve elszállítani ohajt.

E részlet föntartásának czélja különben korántsem az, hogy vele a szerződésszerű árak szabályoztassanak és erre nézve mindkét félre igazságosabb és megfelelőbb mód fogadtatott el. De méltányos e részlet visszatartása azért; mert Liptó megyében és nevezetesen a hradeki uradalomban a kisebb fakereskedők egy egész osztálya létezik, mely ezen egy század óta apáról fiúra átszármazott keresetmódra van utalva, és ettől megfosztva, könnyen inségnek tétetnék ki. E méltányossági szempontot figyelembe venni különben még czélszerű is miután ez osztály sorsa a nép minden rétegével rokonság vagy munkaadás útján összeszöve lévén; azok tönkretétele Liptó megyében általános elégedetlenséget szülne, amint már szült is az hogy ők az előbbi tisztviselők által idegen kereskedők kedvéért nagyobbára mellőztettek.

Hozzáteszem, hogy az ottani kiskereskedők figyelembe vétetvén, a kincstár nem csak nem veszithet semmit, de még pénznyereségben is részesülend.

Nem veszithet; mert a nagykereskedő köteleztetik az év végével azon részt, mely a kiskereskedők által a lefolyt évben meg nem vétetett, szerződésszerű áron átvenni, az egész termés értékesítése tehát így is biztosítva van. Nyernie kell

pedig; mert a kiskereskedőtől legalább és rendes viszonyok között 15%-kal, de inpokolt esetekben többel is nagyobb árak fizetése követelhető; miután ők az illető áruból átvenni semmit sem tartozván, csak akkor vásárolandnak, amidőn biztos nyereségre számíthatnak, miglen másrészt kezelési költségei is sokkal csekélyebbek mint a nagykereskedőkéi, kik az üzlet terjedelménél fogva azt egymaguk ellátni nem lévén képesek: jól fizetett ügynököket és segédekettartani. az árút; edig, a kiskereskedő által meg nem vett részt is beleértve, a kereskedelem bármi viszonyai közt is, átvenni kénytelenek.

A tűzifát illetőleg Liptómege területén a kereskedést a kincstár magának tartotta fen s azt mint eddig is főleg a hradeki és a rózsahegyí, különben pedig a szükséghez képest egyebütt is felállítandó raktárakban üzeni; az ottani erdők minősége szerint kiállitható fa, legalább több év átlagában ugyanis ez uton biztosan lesz értékesithető,

A vágásokban eléállitható és a vevő által kiállítandó luczfenyőkéregre a favevőknek szabadságukban áll ajánlatot tenni de erre nem köteleztetnek.

Az tehát külön verseny alapjául szolgáland de a favevőnek egyenlő ajánlat mellett e részt elsőség biztosított.

Azon kérdés eldöntésére, hogy az ajánlatok után elérhető árak, az egész 10 évre mint állandó, vagy pedig oly minimál-árakul tekintessenek-e, melyek a kereskedelmi viszonyok jobbra fejlődése arányában emelendők; vagy hogy azok csak a szerződészerü faátvétel első évére szóljanak-e, minden évben a kereskedelmi viszonyok szerint hol emelkedő, hol apadó irányban szabályoztatván; a következő indokok voltak befolyással.

Állandókul a folyó árakat vagy ezeknél, rendes 10 évi fejlődés arányában magasabbakat bármely kereskedő is okszerüen csak akkor ajánlhat, a midőn ez árak alacsony vagy legalább nem rendkívüli magas fokon állanak. Oly emelt ára-

kat tehát, mint a milyek jelenleg főállanak, egy kereskedő sem merhetne 10 évre ajánlani nagyobb szerű veszteségek kockázatát nélkül.

E szerint az ajánlandó árak a mostaniaknál valószínűen jóval csekélyebbek lennének, ennél fogva pedig a kincstár legalább néhány évre eshetnék el azon előnyöktől, melyeket neki a most fenálló és szerencsés fejlődést föltéve, talán még emelkedhető árak biztosíthatnának.

De ha sikerülne is, a mostaniakat megközelítő árakat állandókul elérni, a mi a jövő 10 évre igen kielégítő eredménynek lenne tekinthető; mert nem valószínű, hogy az árak jelen magassága változatlanul és koronkénti visszaesés nélkül fenállhasson: úgy mégis meglehet, hogy egy, két vagy három évig és nevezetesen amíg a béke tart és jó termő éveink lesznek, az árak még a mostaniaknál is nagyobbakra nőhetnek; ki lenne akkor képes a rossz szándékuakat megakadályozni, hogy ily tényállásból gyanusítgatásra és rágalomra anyagot ne merítsenek; ki volna képes azokat kényszeríteni, hogy a szerződés időtartamának végét bevárják és akkor ítéljenek, miszerint a megkötött üzlet a kincstárra nézve előnyös volt-e vagy sem?

Állandó árak tehát csak akkor és az esetben fogadhatók el, amidőn nagyobb szerű tömegek értékesítése sürgősen szükséges, amidőn versenyzők hiányában egy netalán egyedüli vásárló ezt megmásolhatlan feltételül köti ki; a midőn eszerint csak arról lehet szó, a különben előnyös szerződést ily feltétel alatt is megkötni, vagy a termelés legnagyobb részének tartósan biztos értékesítéséről lemondani.

A folyó árakat minimál-árakul a kereskedő szintén csak akkor ajánlhatja fel, amidőn ezek oly alacsonyak, miszerint remélhető, hogy a szerződés tartama alatt lejjebb szállani csak egészen rendkívüli esetekben vagy talán épen nem is fognak; amidőn a szerződő magánfél azon hitben él, miszerint bármit irjon is alá,

módjában lesz, az őt ennél fogva netalán fenyegető hátrányokat utólagosan egy vagy más úton magától elhárítani. És csakugyan meg is történt, hogy a lipitói fatermésre nézve a már említett szerződések a folyó árakkal egyenlő minimál-árak mellett megkötettek, hogy bárha e folyó árak igen alacsonyok voltak az illető fakereskedőnek mégis sikerült az akkori kormánytól, az inséges évek és a fakereskedés általános pangása alapján még 15%-nyi utólagos árelengedést kieszközölni; miglen ez árak a kereskedés virágzóbb korszakaiban sem és csak a magyar kormány által emeltettek fel.

Mintán tehát a folyó árakkal egyenlő minimal-ár felajánlásának okszerű és egyszersmind erkölcsi alapja nem lehet oly időben, a midőn ez árak rendkívüli magasak; miután csekély minimál-árak és azok aránylagos emelése mellett a mindenkori viszonyoknak megfelelően magas árakat elérni egy időben sem lehetne: az ily alapon megkötött szerződésből a kincstárra nézve valósággal hátrányosabb következtetések állhatnának be és a kormány ép oly megtámadásoknak lenne kitéve, mint az állandó árak föltevése mellett; miglen a minimál-árakon alapuló szerződés ez esetben, habár szorosan betartva, még utólagosan is csak néhány egészen rendkívüli rossz év beállása folytán lenne igazolható.

Az ajánlatok útján elérhető legelőnyösebb árak, föltéve, hogy azok a fakereskedelem mostani állapotának egyáltalában megfelelők, tehát csak a szerződésszerű átvétel első évére lesznek állandóknak tekintendők és évről évre emelkedő vagy apadó irányban a következő módon szabályozandók.

A Pesten létesítendő nagyobb építkezésekre nézve a fa-neműeknek az illető költségvetésekben a szerződést megelőzőtt és minden következő novembertől novemberig terjedő évben felszámított átlagárai kipuhatoltatván: mindaddig, a míg ezek változatlan maradnak, az illető vevő is a szerződés első évére magállapított árt fizetendi; ellenben minden árura nézve,

mindig január 1-től december végeig annyi %-kal többet vagy kevesebbet, amennyivel a föntemlitett átlagár a lefolyt év alatt emelkedett vagy csökkent.

A szerződés megkötését megelőző évben Pesten főnállott és minden jövő évben kifejlődő ez átlagár kimutatása, mely ugy az építkezés évszakait és az év főleg február elejétől július végeig terjedő hónapjait, valamint az építkezéseket illetőleg is megfelelő számú hiteles adatok alapján szerkesztendő a közlekedési ministerium fogja szolgáltatni és e kimutatás a szerződő felek mindenikére nézve egyaránt kötelező leend.

A kéreg árának szabályozására, a gubacsnak a „Gazdasági lapok“-ban közölt árai évi átlaga szolgálend a már kifejtett módon alapul.

Magában értetik, hogy az új alapokon kötendő szerződés által a most fenálló szerződések azok lefolyásáig érintetlen maradnak; hogy az a jogi viszonyokból eredő kötelezettségek teljesítését sem hátráltandja; hogy a kincstár saját és a megyebeli helységek lakóinak mindennemű faszükséglete kielégítését magának tartotta fen és hogy a szerződő magánféltől megfelelő pénzbiztosíték kívántatik.

Az eddigi értékesítés módjaiból a kincstára háromlott hátrányok elkerülhetése végett különben még a következők határozattak el:

1. Rönköfa a szerződés tárgyat nem képezheti; mert az mint olyan nem lesz eladó, miután az új szerződések életbelépéig az összes rönkök felfűrészelésére még szükséges fűrész művek felállithatók; kivéve, ha a rönkök¹ köblábjáért annyi ajánlatnék, mint a mennyit a kincstár e fáért a többi részt szerződött árak szerint elérhetne, ha azt saját fűrészsein felmetszetné.

2. A szálfára nézve a „jó“ és „selejt“ szerinti osztályozás egészen beszűntetik, a kereskedő által mindaz, amit az illető erdőtiszttség szálfaul alkalmasnak nyilatkoztat, kifogás nélkül annak megszabott árán átveendő.

3. A szerződés tárgyát csak a jó deszka kepezi; selejtesnek csak elhasadozott, összetört vagy vörösredves deszka lesz tekintendő és ez a széldeszkákkal együtt időről időre nyilvános árverés útján eladandó.

Magában értetik különben, hogy méreteikre nézve a lehetőség határai között oly deszkák fognak vágatni, melyeket az illető nagykereskedő kívánand, föltéve, hogy a deszkák átlagosan $1\frac{1}{4}$ "-nél vékonyabbak ne legyenek, különben sok anyag menne, porrá fűrészelve veszendőbe.

Ha a kívánt méretek netalán mások lennének, mint a jelenleg szokásosak, akkor azok ára a legközelebb álló méretek köbtartalmához aránylag határoztatik meg.

Hogy az ajánlók egymás elleni fondorkodásának eleje vé tessék, hogy az ajánlatokat illetőleg a hivatalos titkot biztosan megőrizni, végül pedig ezen évenként legalább 600.000 frtra szóló üzletre nézve a részrehajlásnak még színét is kikerülni lehesen: a pályázat alkalmával az ajánlott árakra való tekintet nélkül egészen egyenlő bánatpénz köttetett ki úgy, miszerint az összes erdők termelésére tett ajánlatok . . . 20.000 frt külön csoportra nézve tett ajánlatok pedig

Maluzsinát illetőleg	2.000 frt
a többiekre nézve pedig egyenként	5.000 frt

bánatpénzzel terheltessenek meg.

A beérkezett ajánlatok felbontatlan fognak a központi állampénztárban elhelyeztetni és csak a határidő letelte után egy külön e célra a ministerium kebelében összeállítandó bizottmány által felbontatni s ez által a miniszernek a beérkezett ajánlatokra és arra nézve, hogy azok közül melyik a legelfogadhatóbb, — indokolt jelentés tétetni.

Előadtam a bradeki igazgatóság erdőgazdaságának mult állapotát és azon fölötte lényeges hátranyokat, melyek annak legokszerűbb fejlődésének útjában állván, a jövedelmezőségre csökkentőleg hatottak.

Hiszem, hogy az illető intézkedések erélyes és pontos végre hajtása által a főbajokon segítve leend; bizonyosnak vélem, hogy a nagy és csekélyebb hátrányok az újon alkalmazott személyzet által egyaránt el lesznek háríthatók, melyről felteszem, hogy a kormány szándékait nemcsak felfogni képes, de végrehajtani föltétlen becsületességgel és a rideg kötelesség-érzeten tulmenő buzgósággal, iparkodni is fog.

(Vége következik).

A fa mint nyers anyag a műipar terén.

Kivonat Exner tanár által a bécsi cs. k. műipari múzeumban tartott két előadásból.

Közli Lázár Jakab.

A midőn szakunk napról napra mindig több nemzetgazdasági fontosságot nyer, igen helyén találom az „Erdészeti Lapok“ hasábjait oly czikkek közlésére is igénybe venni, melyek szakunk befolyását a műiparra s viszont előtűntetik s oly kereset ágakkal ismertettnek meg, melyek ha mindjárt első láttattra rendkívüli fontossággal birni alig látszanak, az ipar és kereskedelem terén mind a mellett nem megvetendő szerepet játszanak.

A műipar, a mint látni fogjuk, mindenütt külföldön roppant előhaladást tett és annak legtöbb ága erdeink termeléseit többé kevésbé igénybe veszi; mi által új meg új források nyílnak meg a fa kereskedelemnek, melyeket megismerni, minálunk meghonosítani, s ezáltal a népnek keresetet, a fának pedig piacot nyitni, minden erdőbirtokosnak, ki erdeinek jövőjét nemzetgazdasági szempontból fölfogni képes, már a kor előhaladása által kiszabott kötelessége.

Exner úr, szakunk egyik jeles tanára, igen szép adatokat gyűjtött a műipar terén és gazdagította általuk erdészeti irodalmunkat, ajánljuk tehát a következő, Exner úr igen érdekes előadásaiából merített és annak műipar üzleti közleményeit röviden érintő czikkünket, t. olvasóink figyelmébe.